

Скраћени редован годишњи извештај

Повереника за заштиту равноправности за 2013. годину

Београд, јун 2014.

Уредница

Проф. др Невена Петрушић, повереница за заштиту равноправности

Издавач

Повереник за заштиту равноправности

За издавача

Проф. др Невена Петрушић

Лекџура

Невена Човић

Прелом

Мара Торбица Јовановић

Штампа

ЈП „Службени гласник“

Тираж

200

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

342.722

СКРАЋЕНИ редован годишњи извештај
Повереника за заштиту равноправности за ...
годину / уредница Невена Петрушић. – 2014.
– Београд : Повереник за заштиту
равноправности, 2014 (Београд : Службени
гласник). – 25 cm

Годишње
ISSN 2335-0962 = Скраћени редован годишњи
извештај Повереника за заштиту равноправности
за ... годину

COBISS.SR-ID 209253132

Сви појмови употребљени у извештају у мушком граматичком роду обухватају
мушки и женски род лица на које се односе

Садржај

Уводна реч	7
Сажети приказ	9
1. О поверенику за заштиту равноправности	11
1.1. Правни статус, улога и надлежност	11
1.2. Стручна служба	12
2. Дискриминација из угла грађана и представника органа јавне власти: информисаност, ставови и перцепција стања	13
2.1. Однос грађана према дискриминацији у Србији	13
2.1.1. Перцепција одговорности и улоге институција у сузбијању дискриминације	15
2.2. Однос представника органа јавне власти према дискриминацији	16
2.2.1. Ставови о одговорности и улози институција у борби против дискриминације	17
3. Поступање повереника за заштиту равноправности у сузбијању дискриминације и унапређивању равноправности.	18
Случајеви у којима је понуђена медијација.	18
3.1. Дискриминација на основу националне припадности и етничког порекла.	20
3.1.1. Поједина мишљења и препоруке из праксе Повереника	21
3.1.2. Парнице за заштиту од дискриминације	23
3.1.3. Препоруке органима јавне власти и другим лицима.	25
3.1.4. Предлози за оцену уставности и законитости	25
3.1.5. Упозорења и саопштења јавности.	26
3.1.6. Из медија.	26
3.2. Дискриминација на основу инвалидитета.	27
3.2.1. Поједина мишљења и препоруке из праксе Повереника	28
3.2.2. Препоруке органима јавне власти и другим лицима.	30
3.2.3. Посебан извештај о дискриминацији особа с инвалидитетом.	31
3.2.4. Саопштење јавности	31
3.2.5. Из медија.	32
3.3. Дискриминација на основу брачног и породичног стања.	32
3.3.1. Поједина мишљења и препоруке из праксе Повереника	33
3.3.2. Из медија.	35
3.4. Дискриминација на основу пола.	35
3.4.1. Поједина мишљења и препоруке из праксе Повереника	36
3.4.2. Мишљења о нацртима општих правних аката	39
3.4.3. Препоруке органима јавне власти и другим лицима.	40

3.4.4. Упозорења и саопштења јавности.	40
3.4.5. Из медија.	40
3.5. Дискриминација на основу имовног стања.	40
3.5.1. Поједина мишљења и препоруке из праксе Повереника.	41
3.5.2. Из медија.	42
3.6. Дискриминација на основу старосног доба.	42
3.6.1. Поједина мишљења и препоруке из праксе Повереника.	42
3.6.2. Упозорења и саопштења јавности.	43
3.6.3. Из медија.	44
3.7. Дискриминација на основу сексуалне оријентације.	44
3.7.1. Поједина мишљења и препоруке из праксе Повереника.	45
3.7.2. Препоруке органима јавне власти и другим лицима.	48
3.7.3. Упозорења и саопштења јавности.	48
3.7.4. Из медија.	48
3.8. Дискриминација на основу чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама.	49
3.8.1. Поједина мишљења и препоруке из праксе Повереника.	49
3.8.2. Из медија.	51
3.9. Дискриминација на основу здравственог стања.	52
3.9.1. Поједина мишљења и препоруке из праксе Повереника.	52
3.9.2. Мишљења о нацртима општих правних аката.	55
3.9.3. Саопштење јавности.	56
3.9.4. Из медија.	56
3.10. Вишеструка дискриминација.	56
3.10.1. Поједина мишљења и препоруке из праксе Повереника.	57
3.10.2. Прекршајни поступци.	59
3.10.3. Препоруке органима јавне власти и другим лицима.	59
3.10.4. Предлог за оцену уставности и законитости.	59
3.11. Дискриминација на основу других личних својстава.	60
3.11.1. Поједина мишљења и препоруке из праксе Повереника.	60
3.11.2. Мишљења о нацртима општих правних аката.	63
3.11.3. Упозорења и саопштења јавности.	63
3.12. Исходи поступака.	63
4. Сарадња повереника.	66
4.1. Сарадња са организацијама цивилног друштва.	66
4.2. Сарадња с органима јавне власти.	68
4.3. Међународна сарадња.	69
5. Извршавање обавеза по закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја.	72
6. Препоруке за сузбијање дискриминације и унапређење равноправности.	73

УВОДНА РЕЧ

Поштовани народне посланице и народни посланици,

Поштовани читаатељке и читаоци,

Пред вама је скраћена верзија четвртог редовног годишњег извештаја о раду Повереника за заштиту равноправности којим је обухваћен период од 1. јануара до 31. децембра 2013. године. Редован годишњи извештај, као и његова скраћена верзија, концепцијски се разликују у односу на три претходна извештаја. Ове измене су резултат нашег настојања да извештај буде прегледан, систематичан, сажет и лако читљив, како би био од што веће користи свима који су укључени у спровођење антидискриминационе политике.

Из извештаја ћете моћи да сазнате у којој су мери грађани и представници органа јавне власти упознати с дискриминацијом и антидискриминационим прописима, затим за које друштвене групе постоји највећи ризик од дискриминације и друге чињенице које пружају увид у актуелан друштвени контекст. Такође, сазнаћете и податке о појединим случајевима на којима смо радили. Из ових података можете сазнати који су субјекти најчешће били дискриминисани и по ком личном својству, ко су били дискриминатори и у којим областима је дискриминација била најучесталија. Да бисте стекли што потпунију слику о друштвеној реакцији на дискриминацију, у извештају смо приказали и како су медији извештавали о случајевима дискриминације и пратили наш рад.

Приказали смо и наше прошлогодишње проактивно деловање на плану спречавања дискриминације и промовисања равноправности. Извештај садржи податке о нашим подухватима и пројектима које смо спроводили у сарадњи с органима јавне власти и организацијама цивилног друштва, уз подршку европских фондова и међународних организација, у циљу подизања свести јавности о проблему дискриминације, праћења појаве дискриминације, развијања културе људских права, једнакости и толеранције и повећања делотворности и ефикасности правне заштите од дискриминације. Осврнули смо се и на активности које смо спровели у циљу повећања видљивости и доступности институције Повереника и боље информисаности грађана о њеним овлашћењима и начину рада. Указали смо, такође, и на кључне проблеме и изазове с којима се суочавамо у испуњавању законских дужности и остваривању улоге коју ова институција има.

Конечно, у извештају можете пронаћи и наше препоруке упућене органима јавне власти и другим друштвеним актерима, чије спровођење може допринети уклањању узрока дискриминације, затим убрзати процес

остваривања пуне једнакости и развој стабилног, отвореног, инклузивног и толерантног друштва, које поштује различитост и свима пружа једнака права и могућности.

Годишњи извештаји Повереника представљају наш позив да удруженим снагама одлучније сузбијамо дискриминацију и свакој особи обезбедимо једнак приступ свим ресурсима којима друштво располаже. У остваривању овог циља можемо се водити овим мислима: *У нашем друштву постоје људи као што смо ви или ја, који се свакога дана суочавају с неправдом само зато што се разликују од већине. Разликују се јер имају другу боју коже, зато што су жене, верују у другог бога, или су друге сексуалне оријентације. Ослободити се такве неправде и неједнакости јесте оно што је суштина и приче о једнаким могућностима.*¹

Др Невена Петрушић, повереница за заштиту равноправности

¹ Фил Клементс, Тони Спинкс, *Водич за једнаке могућности – Како да изађемо на крај са неправдом.*

САЖЕТАК

У складу са законским овлашћењима, Стратешким планом развоја Повереника и Комуникацијском стратегијом за период 2012–2014. године, као најважнијим интерним документима, Повереник за заштиту равноправности је током 2013. наставио рад на сузбијању дискриминације и унапређивању равноправности.

У току 2013. Повереник је узео у рад 763 предмета, што је за 161 (26,75%) више у односу на 2012. годину. Томе су допринеле активности Повереника на плану информисања грађана о дискриминацији и начинима заштите од права на недискриминацију, све већа видљивост институције Повереника, као и раст поверења у рад ове институције. Поступајући по притужбама, Повереник је издао 108 мишљења с препоруком, 32 мишљења. Осим тога, издао је 24 препоруке за предузимање мера ради унапређења равноправности и делотворније заштите од дискриминације. Дао је шест стручних мишљења о нацртима закона и других општинских аката, покренуо је три стратешке парнице за заштиту од дискриминације, поднео два захтева за покретање прекршајног поступка, два предлога за оцену уставности и законитости и издао је 10 упозорења јавности поводом учесталих и тешких случајева дискриминације.

Међу поднетим притужбама највише је било оних у којима су као основ дискриминације наведени здравствено стање, национална припадност / етничко порекло, старосно доба, инвалидитет, брачни и породични статус и пол. Највећи број притужби односио се на дискриминацију у сфери рада и запошљавања, у поступцима пред органима јавне власти, у образовању и стручном оспособљавању, пружању здравствених и других јавних услуга и коришћењу објеката и површина и др. И даље је међу притужбама много оних које се односе на повреде закона за које Повереник није надлежан, што показује да многи грађани још увек не разликују дискриминацију од других незаконитих поступања и нису у потпуности упознати с овлашћењима ове институције.

Током 2013. Повереник је Народној скупштини Републике Србије поднео два посебна извештаја: Извештај о дискриминацији особа са инвалидитетом и Извештај о дискриминацији деце. Поводом ових извештаја организована су јавна слушања у Народној скупштини, која су окупила бројне заинтересоване актере. Извештај о дискриминацији деце презентовали су чланови Панела младих „Истеривачи дискриминације“, који је стално саветодавно тело Повереника.

У протеклој години Повереник је наставио интензивни рад на промописању принципа равноправности и недискриминације, као и на едукацији грађана и правних професионалаца о антидискриминационом праву организовањем предавања и презентација, промотивних скупова, учешћем на конференцијама, едукативним семинарима и другим стручним скуповима. Ради остваривања овог циља, уз подршку ИПА фондова и других донација, објављено је преко 30 књига, приручника и брошура, на српском језику и језицима националних мањина. Поједине публикације су објављене на Брајевом писму и у форми аудио-књига.

Запослени у стручној служби унапредили су своја знања и професионалне компетенције, а побољшане су и интерне процедуре. Сама институција Повереника постала је видљивија, приступачнија и доступнија грађанима. Започете су активности на остваривању Закључка Народне скупштине о формирању посебне јединице Повереника у Новом Пазару, уз подршку Европске комисије и организације UN Women.

Успостављена је и продубљена сарадња с државним и другим органима јавне власти, са сродним телима у иностранству, међународним организацијама (UNDP, UNICEF, UN Women, Савет Европе, ОЕБС), као и с бројним организацијама цивилног друштва из земље и иностранства.

Повереник је остваривао све бенефиције које пружа чланство у Европској мрежи тела за равноправност (European Network of Equality Bodies – EQUINET) и давао пун допринос њеном развоју.

Активно је учествовао у започетом процесу европских интеграција, својим независним извештајима и давањем стручних одговара, оцена и информација у вези с питањима из своје надлежности.

Крајем 2013, у сарадњи са УНДП-ом, Повереник је организовао спровођење два истраживања: „Однос представника органа јавне власти према дискриминацији у Србији“ и „Однос грађана према дискриминацији у Србији“.

Случајеви дискриминације и нетолеранције били су релативно често предмет медијских прилога, при чему су дискриминација ЛГБТ особа, Рома, жена и особа с инвалидитетом биле најзаступљеније теме. Медији су пратили и извештавали о раду Повереника и преносили његова саопштења, ставове и мишљења.

У 2013. Поверенику за заштиту равноправности одобрено је 89.348.000,00 динара, а Законом о буџету за 2014. годину за рад Повереника предвиђена су средства у износу од 68.955.000,00 динара.

1. О поверенику за заштиту равноправности

1.1. Правни статус, улога и надлежност

Повереник за заштиту равноправности јесте самосталан и независан инокосни државни орган, установљен Законом о забрани дискриминације,¹ са широким кругом законских овлашћења која га чине централном националном институцијом специјализованом за спречавање и сузбијање свих облика и видова дискриминације. Надлежност Повереника широко је одређена, у складу с међународним стандардима и праксом европских правосудних институција – Европског суда за људска права и Суда правде ЕУ, које Повереник следи у тумачењу и примени антидискриминационих прописа, како би се омогућило да ефикасно и делотворно спречава и штити од дискриминације и доприноси остваривању и унапређивању равноправности.

Повереник је надлежан да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке о начину отклањања повреде права и изриче законом утврђене мере у случају неспровођења препорука. Осим тога, овлашћен је да у јавном интересу покреће стратешке парнице за заштиту од дискриминације. Ова институција је овлашћена и за подношење прекршајних и кривичних пријава, али и предлога за оцену уставности и законитости. Законска је дужност Повереника да подносиоцу притужбе пружи информације о његовом праву и могућности покретања судског или другог поступка заштите, а овлашћен је да препоручи и медијацију ако оцени да се она може применити.

У остваривању своје превентивне функције, Повереник је овлашћен и дужан да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације. На основу сазнања из поднетих притужби, медијских прилога и из других извора, Повереник саставља и издаје саопштења за јавност. Такође, он препоручује органима јавне власти и другим лицима предузимање одговарајућих мера, прати спровођење закона и других прописа у области заштите равноправности и забране дискриминације, даје мишљења о нацртима закона и других прописа и иницира доношење нових и измену законских и других прописа.

Повереник подноси редован годишњи извештај Народној скупштини о стању у области заштите равноправности, а самоиницијативно, или на захтев Народне скупштине, подноси и посебан извештај.

¹ „Службени гласник РС“, број 22/09.

Самосталност и независност институције Повереника представљају основне постулате и кључне претпоставке за успешно остваривање њене друштвене улоге и мисије. Због тога је сваки покушај утицаја на рад ове институције акт нарушавања њене независности, без обзира на то да ли долази од органа јавне власти, организација цивилног друштва или приватног сектора.

1.2. Стручна служба

За вршење стручних и административних послова из делокруга рада Повереника, образована је стручна служба која Поверенику помаже у вршењу његових надлежности. Стално повећање обима посла доводи до додатног ангажовања запослених и експерата по основу уговора, што представља тешкоће у раду. Кадровским планом за 2013. Повереник је планирао запошљавање 12 особа. Међутим, због ограничења привременог пословног простора у Београдској 70, овај план није реализован до краја 2013. године. На тај начин се директно отежава испуњавање законске улоге и обавеза које Повереник има у домену сузбијања и заштите од дискриминације. У сарадњи са UNOPS EU Progres пројектом, који се спроводи у 25 општина јужне и југозападне Србије, и организацијом UN Women, током 2013. започете су активности у вези с отварањем прве регионалне канцеларије Повереника у Новом Пазару. Одлуком Скупштине града Новог Пазара Поверенику за заштиту равноправности уступљен је, на бесплатно коришћење, пословни простор, тачније једна канцеларија у ул. Косанчићева бб, површине 28,83 м², на период од пет година.

Предвиђено је да у наредном периоду буду отворене још три регионалне канцеларије захваљујући подршци ИПА фондова, у оквиру секторског програмирања за 2013. годину.

Иако је прошло више од три године од оснивања институција Повереника и без обзира на то што је повереница више пута указивала на проблеме у вези с недостатком пословног простора, што су чиниле и међународне организације дајући препоруке да се обезбеде бољи услови за рад Повереника, мањак пословног простора и даље отежава рад и развој стручне службе и представља најзначајније ограничење у раду Повереника.

2. Дискриминација из угла грађана и представника органа јавне власти: информисаност, ставови и перцепција стања

Иако не постоје обједињени подаци о појави дискриминације, евидентно је да је дискриминација и даље веома распрострањена појава у свим областима друштвеног живота, упркос томе што је успостављен ваљан правни оквир за њено сузбијање. То потврђују извештаји независних државних органа, организација цивилног друштва, међународних организација, као и извештаји Европске комисије о напретку Србије у европским интеграцијама.

У настојању да упознамо јавност с актуелним стањем у остваривању и заштити равноправности, презентоваћемо резултате истраживања јавног мњења о дискриминацији у Србији, које је за потребе Повереника спровео ЦеСИД крајем 2013, као и основне налазе истраживања „Однос представника јавне власти према дискриминацији у Србији“, првог такве врсте у Србији, које је октобра 2013. спровео ИПСОС Стратеџик маркетинг. Подаци прикупљени у овим истраживањима пружају слику о друштвеном контексту појаве дискриминације и изградње антидискриминационе правне праксе.

2.1. Однос грађана према дискриминацији у Србији

Крајем 2013, на захтев институције Повереника за заштиту равноправности и уз подршку и помоћ Програма Уједињених нација за развој (УНДП), ЦеСИД је спровео истраживање јавног мњења „Однос грађана према дискриминацији у Србији“. Ради се о четвртом истраживању овакве врсте, будући да су по истој методологији спроведена већ три истраживања (2009, 2010. и 2012), што је омогућило да се уоче трендови и промене у ставовима и перцепцији грађана. Приликом тумачења налаза истраживања треба имати у виду чињеницу да су се у току прикупљања података паралелно одвијала два догађаја. Један је кампања против насиља над женама „Не окрећи леђа насиљу, пријави га“, коју је покренуло Министарство рада и социјалне политике, и у оквиру које је 16 дана емитован спот у ком су изнети алармантни подаци: током 2013. године 6.000 породица пријавило је насиље у својој породици, а од 46 убијених жена, 27 су директне жртве насиља у породици. Други догађај су протести мештана села Ушће код Обреновца који су блокирали раскрсницу код Термоелектране „Никола Тесла Б“, протестујући због одлуке Владе да осамдесетак азиланата буде смештено у близини термоелектране. Запаљена је и барака за смештај азиланата. Подршку демонстрантима индиректно је пружила и локална власт у Обреновцу. Несумњиво је да су оба догађаја и њихов велики медијски публицитет утицали на јавно мњење у смислу да су

грађани, у већој мери него ранијих година, као угрожене и дискриминисане групе перципирали жене и азиланте/мигранте. Ови подаци су истовремено и важан показатељ у којој мери медији могу да утичу на промену перцепције дискриминације и дискриминисаних група.

Резултати истраживања показују да грађани перципирају дискриминацију као негативну појаву. Чак четири петине грађана јасно разграничава да се ради о неоправданом поступку, односно да се не може ускратити право некоме само на основу личног својства. Међутим, као и претходне године, чак 16% је оних који кажу да то „углавном није оправдано“, али да „постоје околности које би то могле оправдати“.

Већина грађана је мишљења да је друштво у коме живимо дискриминаторско. Они сматрају да је дискриминација прилично или много присутна у нашој земљи.

Велики број испитаника сматра да друштво треба да посвети пажњу сиромашним људима (76%), особама с инвалидитетом (72%), проблему насиља над женама (71%), старим људима (68%) и равноправности полова (53%). Међу испитаницима, 24% сматра да друштво не би требало да посвећује пажњу људима другачије сексуалне оријентације, а 18% сматра да друштво то не треба да чини када су у питању верске мањине. ЛГБТ особе су у најгорој позицији у односу на остале друштвене групе: 42% испитаника о њима не прича с пријатељима, 39% оцењује да су медијски веома експонирани, а четвртина сматра да друштво не треба да се бави њиховим проблемима.

У односу на ранија истраживања, и у одговорима на питање: Које су групе највише дискриминисане у Србији? уочава се извесна разлика. Наиме, према мишљењу испитаника, на првом месту по изложености дискриминацији налазе се жене (42% испитаних). Следе Роми (41,5%), који су у ранијим истраживањима били на првом месту, затим особе с инвалидитетом (28,4%), сиромашне особе (27%) и старије особе (24,5). Високо на листи су и деца (18,6%) и припадници сексуалних мањина (16,4%).

Приметна је разлика између перцепције грађана о томе које су групе дискриминисане и резултата који се тичу њихових ставова и који показују постојање потенцијала за дискриминацију. То је уочљиво на питању дискриминације малих верских заједница и ЛГБТ популације, као и особа које живе са ХИВ-ом, док потпуно слагање у поређењу ових резултата постоји само на питању дискриминације Рома. Анализа ставова испитаника показује да су они спремни да дискриминишу управо ове групе, али ниједну од њих (изузев Рома) не препознају као дискриминисане. Када су у питању Роми, грађани их перципирају као дискриминисану групу, али истовремено у односу на њих имају висок ниво предрасуда и негативних стереотипа.

Према мишљењу грађана, рад и запошљавање су области у којима се најчешће јавља дискриминација. Такав је став више од трећине испитаних. Овај податак се поклапа и с подацима из праксе Повереника за заштиту равноправности: највећи број притужби поднетих Поверенику током 2013. односи се управо на дискриминацију у области рада и запошљавања.

Резултати истраживања показују да је етничка дистанца највећа према Албанцима, док је према Хрватима и Бошњацима нешто мања у односу на ранији период. Највећа социјална дистанца постоји према ЛГБТ популацији и ХИВ позитивним особама, мада се може приметити да дистанца према ЛГБТ особама у односу на прошлу годину у већем броју нивоа интеракције пада. Када је реч о односу према особама с инвалидитетом, 28,4% испитаника сматра да су особе с инвалидитетом група која у Србији највише трпи дискриминацију, а посебно особе с менталним и физичким инвалидитетом. Забрињавајуће је да 13% испитаника сматра да децу са сметњама у развоју „не треба мешати са осталом децом“. Дистанца према избеглицама и мигрантима/азилантима порасла је у односу на ранији период, док је дистанца према верским мањинама опала.

2.1.1. Перцепција одговорности и улоге институција у сузбијању дискриминације

Грађани сматрају да је влада институција која највише дискриминише, али уједно и институција која треба највише да помогне у овој области. Полиција се сматра мање одговорном за појаву дискриминације, у односу на претходну годину. Према мишљењу анкетираних, институције које највише дискриминишу грађане јесу политичке странке, влада, скупштина и правосуђе. Високо на листи налазе се медији и сами грађани.

Охрабрујуће је то што од 2010. расте број оних који знају да у Србији постоји институција Повереника за заштиту равноправности (2010. то је знало 21% грађана; 2012. године 31%, док ове године то зна трећина популације).

Број оних који би се у случају дискриминације обратили некој државној институцији незнатно се повећао у односу на ранији период, што је охрабрујући показатељ. Они који би се некој институцији обратили уколико би били дискриминисани, преферирају следеће институције: полицију (10%), Заштитника грађана (4%) и правосуђе (3%). Поверенику за заштиту равноправности би се у случају дискриминације обратило 2,3% анкетираних.

2.2. Однос представника органа јавне власти према дискриминацији

Истраживање „Однос представника јавне власти према дискриминацији у Србији“ спроведено је октобра 2013. и представља прво истраживање овог типа у Србији. Истраживањем су обухваћени представници/е законодавне, извршне и судске власти на републичком, покрајинском и локалном нивоу, из 10 различитих институција: Народне скупштине Републике Србије, Скупштине АП Војводине, скупштина градова, скупштина општина, Владе Републике Србије, Покрајинске владе, градских већа, општинских већа, судова и тужилаштва.

Резултати истраживања показују да, као и грађани, већина представника органа јавне власти сагледава дискриминацију као негативну појаву. У складу с тим, 96% представника органа јавне власти изражава сагласност с тврдњом да дискриминација повређује друге.

Знатан део представника органа јавне власти не прави разлику између дискриминације и предрасуда – скоро трећина представника органа јавне власти (32%) не препознаје важан елемент који разграничава дискриминацију од предрасуда, а то је да је за дискриминацију неопходно да постоји дискриминаторно поступање, које се огледа у предузимању неке радње (укључујући и вербални исказ) или у неком пропуштању. Посредну дискриминацију не препознаје 41% представника органа јавне власти. Представници органа јавне власти доживљавају говор мржње као негативну појаву, а прве асоцијације, као и лично разумевање, најчешће се односе на вређање, тј. јавно увредљиво обраћање, као и на омаловажавање и понижавање друге групе. Трећина представника законодавне и извршне власти не зна да ли је говор мржње законом забрањен или мисли да није.

Представници органа јавне власти сматрају да су најдискриминисаније сиромашне особе (74%), Роми (70%), особе с менталним (74%) и физичким инвалидитетом (69%) и сексуалне мањине (61%).

Половина представника јавне власти сматра да су жене и старије особе неједнако третиране, односно дискриминисане (50%), док друга половина верује да није тако (49%). Према мишљењу представника органа јавне власти, изузев Рома, остале националне, као и верске мањине у Србији имају једнак третман као и остали грађани, тј. не препознају их као дискриминисане групе. Велика већина представника органа јавне власти (преко 80%) не сматра да су Јевреји, Мађари, Хрвати, Бошњаци/муслимани, дискриминисане мањинске заједнице, а око 25% испитаника сматра да се Албанци суочавају с дискриминацијом у Србији.

Представници извршне и законодавне власти само су делимично упознати са законским антидискриминационим прописима. Представницима органа судске власти нису постављана питања која се тичу познавања законских прописа. Чак 22% представника/ца извршне и законодавне власти није знало да је дискриминација у Србији забрањена законом. Истовремено, од оних који су изјавили да је дискриминација у Србији забрањена, само је 64% знало да наведе конкретан закон.

Према виђењу самих представника органа јавне власти, међу њиховим колегама постоје предрасуде према одређеним групама, посебно према особама хомосексуалне оријентације и припадницима малих верских заједница, као и према особама оболелим од ХИВ-а, Ромима и деци са сметњама у развоју.

Већина представника органа јавне власти сматра да дискриминација у органима јавне власти не постоји, али чак трећина представника сматра да поједини државни органи не третирају све грађане једнако, без обзира на њихову националност, веру, сексуалну оријентацију, пол, узраст, политичку припадност или било које друго лично својство.

Став према посебним (афирмативним) мерама за смањење дискриминације према појединим мањинским групама декларативно је позитиван: 85% представника наводи да би подржало такве мере. Међутим, 50% представника органа јавне власти сматра да је „толеранција различитости отишла у другу крајност и да сада припадници мањина (етничких, сексуалних...) имају више права него већинска популација“. Овакав став говори да декларативно слагање с посебним мерама не представља кохерентан систем ставова, већ да коегзистира с негативним ставом према остваривању права припадника мањина.

2.2.1. Ставови о одговорности и улози институција у борби против дискриминације

Представници органа јавне власти сматрају да се држава не бави довољно проблемом дискриминације (73% исказује такав став).

Према мишљењу представника органа јавне власти, за борбу против дискриминације одговорни су и држава и грађани (53% сматра да је више одговорна држава, 39% да су више одговорни грађани). Ипак, у великом проценту (48%) изражен је став да су дискриминисане групе саме одговорне за свој положај, чиме се релативизује одговорност државе и друштва.

3. Поступање повереника за заштиту равноправности у сузбијању дискриминације и унапређивању равноправности

У овом делу извештаја биће представљено поступање Повереника за заштиту равноправности током 2013. године.

Статистички подаци о раду Повереника за заштиту равноправности налазе се у прилогу овог скраћеног извештаја. Такође, сва мишљења, препоруке, упозорења, саопштења, као и сви остали акти које је Повереник донео, објављени су на сајту Повереника у интегралном облику и доступни су свим заинтересованим читаоцима.

Једна од основних надлежности Повереника јесте поступање по притужбама у случајевима дискриминације лица или групе лица које повезује исто лично својство. Поступак по притужбама је једноставан, лишен је претераних формалности, бесплатан је и може трајати највише 90 дана. Покреће се подношењем притужбе, што може учинити свако правно и физичко лице, као и организације које се баве заштитом људских права. Детаљнија објашњења о подношењу притужбе и неопходним подацима доступна су на интернет презентацији Повереника.

Ако су испуњени услови за вођење поступка, Повереник може предложити *иосиууак медијације* уколико за то постоје услови. Ако обе стране прихвате медијацију, поступак по притужби се обуставља до завршетка поступка медијације. Уколико стране постигну договор, поступак се окончава, а ако у медијацији није постигнут договор, поступак пред Повереником се наставља. У 2013. медијација је понуђена у три случаја, али ниједан није резултирао договором страна, па су поступци настављени пред Повереником.

Случајеви у којима је понуђена медијација

Подносилац притужбе је била зајослена као насљавница на одређено време у основној школи, а уговор о раду јој није продужен након истека времена на које је закључен. Изјавила је да је директорка школе покушавала да је наведе да прекине радни однос, да је константно испољавала непријатељивост и непријатељство, као и да јој је онемогућавала да оствари поједина радна права. Сматра да је дискриминисана као припадница хрватске националне мањине, за коју је директорка сазнала из документације у којој је наведено име њеног оца. Понуђен је иосиууак медијације,

који су најпре прихватиле обе стране. Након припремних радњи, односицељка пријужбе је одустала од медијације, а истујак пред Повереником је настаљен.

Друа два истујка медијације онуђена су оводом пријужби председнице синдикалне организације, која сматра да је осподавац дискриминише на основу чланства у синдикалној организацији, и то тако што је премештена у друго место рада, ван ословне зраде предузећа, након што је указивала на одређене незаконитости у раду, на основу да се измене неки остии акти осподавца и након одношења захтева за ошочињање преговора у вези са закључењем колективної уговора. Пријужбу је однела и оштив координаторке рада, у којој је навела да је координаторка рада вршила различите врсте приписака како би се сиречио рад синдикалне организације, а односицељку пријужбе сменила је с функције у синдикалу. Навела је да се дискриминаторно онашање оледа у давању специфичних радних задатака који су ван оиса ошла односицељке пријужбе.

Медијација није прихваћена ни у једном од ова два случаја, а истујци пред Повереником су настаљени.

Уколико нема услова за поступак медијације или уколико медијација не успе, поступак се спроводи, односно наставља, достављањем притужбе лицу против којег је поднета, у року од 15 дана. Лице против којег је притужба поднета може да се изјасни у року од 15 дана о наводима из притужбе, с тим да ће Повереник наставити поступак и ако се лице не изјасни. Ради утврђивања чињеничног стања, Повереник може узети изјаве и од других лица (нпр. сведока). Поступак пред Повереником траје 90 дана. У поступку по притужбама повереник даје мишљење о томе да ли је дошло до дискриминације. Уколико утврди да је извршен акт дискриминације, заједно с мишљењем даје и препоруку о начину отклањања повреде права.

Повереник нема ни наредбодавна ни репресивна овлашћења. Уколико дискриминатор не поступи по препоруци у року од 30 дана, Повереник изриче меру опомене и оставља му нови рок од 30 дана за поступање по препоруци. Међутим, ако дискриминатор не поступи ни по опомену, Повереник може о томе обавестити јавност, што чини објављивањем на интернет презентацији, обавештењем у дневним новинама с националним тиражом, у оквиру извештаја и на друге погодне начине.

Током 2013, Повереник је дао 140 мишљења, од тога је у 108 случајева утврђена дискриминација и дискриминаторима су дате препоруке, а у 32 случаја није утврђена дискриминација.

3.1. Дискриминација на основу националне припадности и етничког порекла

Током 2013. поднета је 81 притужба (12,1%) због дискриминације на основу националне припадности или етничког порекла. Ово је други основ по броју притужби, одмах после дискриминације на основу здравственог стања (109 притужби, односно, 16,3%), али је потребно указати на то да је повећани број тих притужби настао због великог броја обављених ситуационих тестирања дискриминације у стоматолошким ординацијама у Београду, те ће притужбе на основу националне припадности и етничког порекла бити прве приказане. Број притужби које су Поверенику упућене због дискриминације по овом основу је повећан, иако је процентуално мањи него претходних година, због знатног повећања укупног броја притужби током 2013. (716 притужби, у односу на 465 из 2012. и 346 из 2011. године).

Од укупног броја притужби по овом основу, 22 притужбе (14,0%) односиле су се на поступање пред органима јавне власти. То су притужбе које су поднете против јединица локалне самоуправе, министарстава, здравствених установа и других органа јавне власти. Ипак, у већини ових предмета није утврђена дискриминација. У области рада и запошљавања примљено је 19 притужби због дискриминације на основу националне припадности, и то како због тога што су припадници националних мањина сматрали да су неједнако третирани на радном месту, тако и приликом запошљавања, односно у ситуацијама када нису примљени у радни однос. Седам притужби се односило на дискриминацију на основу националне припадности у сфери образовања и стручног усавршавања, и у овим поступцима је углавном утврђена дискриминација, а поводом једног предмета Повереник је покренуо антидискриминациону парницу. Поднето је шест притужби у сфери јавног информисања и медија, као и четири које су се односиле на област пружања услуга и коришћења објеката, на основу којих је Повереник поднео две тужбе ради заштите од дискриминације. Највећи број притужби због дискриминације на основу националне припадности или етничког порекла поднела су физичка лица – 59, од тога 45 мушкараца и 13 жена, а у једном случају је притужба поднета електронски и није био назначен пол подносиоца.

Највише је било притужби због дискриминације на основу припадности ромској националној мањини (34), а знатно мање на основу припадности другим националним мањинама – бошњачкој (10), хрватској (8), бугарској (6), немачкој (3), албанској (3), влашкој (2), румунској (2), мађарској (2), македонској (1) и другим националним мањинама (10). Посебно је забрињавајући положај припадника ромске националне мањине у области образовања, јер и поред законског оквира који пружа могућност инклузивног образовања и прописивање и примену различитих посебних мера (тзв. мере афирмативне

акције), у пракси се јављају бројни проблеми. На то указују притужбе упућене Поверенику за заштиту равноправности. Наиме, и даље је у појединим школама присутна сегрегација ромске деце, затим постоје школе које у великом проценту похађају ромска деца, што такође доводи до сегрегације, а чести су и проблеми који се тичу односа наставног особља и околине према ромским ученицима. Веома је комплексан и проблем становања Рома, с обзиром на то да неадекватни услови становања и живот у неформалним насељима знатно отежавају приступ другим економским и социјалним правима, на шта је указано и у препоруци мера за остваривање равноправности, која је упућена граду Београду.

3.1.1. Поједина мишљења и ирејорукe из ираксе Повереника

Вршњачко насиље над учеником ромске националности

Удружење грађана навело је да једна основна школа константно дискриминише ученика ромске националности, који је био жртва физичког и вербалног вршњачког насиља, и то тако што је ударан, убадан оловкама, гађан предметима и вређан на националној основи. У септембру 2012. овај дечак је у школи задобио ударац у главу, родитељи ученика су у више наврата обавештавали учитељицу, директорку школе, као и стручну службу школе о вршњачком малтретирању, али како по тим пријавама ништа није предузимано, малтретирање се настављало. Директорка школе је у изјашњењу навела да није истина да школа ништа није предузимала, јер су упознати с проблемом, разговарали су с родитељима и ученицима, а након повређивања дечака, заседао је и тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања. Директорка је навела да сматра да је школа више него толерантна према ученицима ромске националности. Утврђено је да је школа предузела одређене мере у случају вршњачког насиља међу ученицима, али да није предузела активности којима би се спречила дискриминација ученика. Иако се из притужбе и доказа није могло са сигурношћу утврдити да се ради о насиљу које је изазвано на националној основи, школа ове тврдње ни на који начин није оспорила. Поред тога, како се у конкретном случају радило о злостављању ромског детета, школски органи су били дужни да уложе додатне напоре да би се заштитили најбољи интереси детета, а такве мере нису предузете.

Организација која је поднела притужбу учинила је вероватним да су школа и директорка школе дискриминисали ученика на основу националне припадности, а школа није понудила доказе којима би потврдила да је предузела адекватне мере како би спречила дискриминацију и омогућила да се дете ромске националности осећа безбедно. На основу доказа, повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да су школа и директорка

извршили дискриминацију ученика на основу припадности ромској националној мањини. Школи је препоручено да за све ученике организује и спроведе едукативне програме/радионице с циљем развијања духа толеранције, као и да организује стручно усавршавање наставника, а да се едукација и праћење будућих дешавања спроведу у одељењу које похађа ученик ромске националности.

Ова препорука је спроведена.

Електродистрибуција дискриминисала Рома

Удружење грађана које се бави заштитом права Рома поднело је притужбу против локалне електродистрибуције због дискриминације на основу националне припадности. Наиме, у притужби је наведено да је локална електродистрибуција изместила бројила из 30 ромских домаћинстава у трафостаницу, док је другим домаћинствима, која се не налазе у ромском насељу, изместила бројила на стубна места, тако да потрошачи из 30 ромских домаћинстава не могу у сваком тренутку да остваре увид у своју потрошњу, за разлику од потрошача из домаћинстава чија су бројила измештена на стубна места и који могу да остваре увид у сопствену потрошњу у сваком тренутку. У изјашњењу електродистрибуције је наведено да је циљ ове мере била заштита, избегавање крађе електричне енергије и оштећења бројила. Повереница је констатовала да су крађа електричне енергије и оштећења бројила противправна дела која врше појединци, према којима се могу предузети законом прописане мере. Стога је повереница за заштиту равноправности дала мишљење да је електродистрибуција, измештањем бројила из 30 ромских домаћинстава у трафостанице, дискриминисала потрошаче ромске националне припадности. Електродистрибуцији је препоручено да предузме све неопходне мере како би бројила из ромских домаћинства која се налазе у трафостаници била постављена на оно место које омогућава да у сваком тренутку могу да изврше увид у своју потрошњу, на начин на који тај увид могу да изврше и друга домаћинства.

Ова препорука је спроведена.

Вређање комшинице албанске националности

Притужбу је поднела грађанка албанске националности против своје комшинице, због дискриминације на основу припадности албанској националној мањини. Навела је да је комшиница више пута вређала на националној основи, да наговара и друге особе против ње и њене породице због њихове припадности албанској националној мањини, да јој се обраћа речима „Ти си [...] шифтарка бедница, слейица, нећу ти дојусијићи да се шириш,

џи да вредиш, не би живела у бараџи.“ Сведоци су потврдили да су више пута били присутни када је комшиница вређала подносиоце притужбе на основу националне припадности. Након спроведеног поступка, повереница за заштиту равноправности утврдила је да изјаве које је комшиница упутила у више наврата подносиоце притужбе представљају повреду њеног достојанства на основу припадности албанској националној мањини. Повереница за заштиту равноправности дала је препоруку комшиници да се извини подносиоце притужбе у присуству њене породице, да се убудуће суздржи од понашања и изјава које имају за циљ или представљају повреду достојанства подносиоце притужбе на основу њене националне припадности или било ког другог личног својства.

Ова препорука није спроведена ни након изрицања мере опомене.

3.1.2. Парнице за заштити од дискриминације

Тужба против власнице угоститељског објекта која није дозволила ученици ромске националности да обавља праксу у њеном локалу

Тужба је поднета против власнице угоститељског објекта због дискриминације ученице ромске националности, којој није дозвољено обављање праксе на основу закљученог уговора између школе и власнице угоститељског објекта о извођењу практичне наставе у њеном угоститељском објекту. Када је на праксу дошла ученица ромске националности са својом другарицом, власница локала је почела да их вређа, говорећи им *„да смрде, да су Циџанке, да иду кући да се окујају, да више не долазе у локал, јер због њих љуби мушиерије“*. Тужбеним захтевом Повереник је захтевао да суд утврди да је власница овог објекта, онемогућавањем обављања стручне праксе у свом угоститељском објекту, као и вређањем и понижавањем ученице, извршила непосредну дискриминацију на основу националне припадности, да јој се забрани да убудуће даје изјаве које имају за циљ или представљају повреду достојанства ученице на основу њене националне припадности или било ког другог личног својства, као и да упути писано извињење ученици због дискриминаторног понашања. Тужена је у току поступка признала тужбени захтев и суд је донео пресуду на основу признања.

Поступак је правноснажно окончан.

Тужба против агенције за издавање некретнина која је одбила да пружи услугу припаднику ромске националности

Тужба је поднета против привредног друштва чија је делатност издавање некретнина (агенција за некретнине), након ситуационог тестирања

дискриминације које је спровела невладина организација за заштиту права ромске националне мањине. На основу извештаја о спроведеном ситуационом тестирању, утврђено је да је агенција одбила да пружи услугу и понуди стан добровољном испитивачу дискриминације, који је припадник ромске националне мањине и који је желео да изнајми стан. Услуга му је одбијена с образложењем да „*немају станове који одговарају његовим захтевима*“. Након један сат, у агенцију је дошао контролор ситуационог тестирања, младић који није припадник ромске мањине и који је навео да жели да изнајми стан под истим условима као и добровољни испитивач дискриминације. Њему је услуга пружена, односно, агенција му је понудила два стана која је имала на располагању, у складу с његовим захтевима. Тужбеним захтевом Повереник за заштиту равноправности је захтевао да суд утврди да је ова агенција, одбијањем да пружи услугу и понуди стан добровољном испитивачу дискриминације, извршила акт непосредне дискриминације на основу националне припадности, да се агенцији забрани да убудуће у оквиру обављања своје делатности понавља акт дискриминације, као и да суд наложи агенцији објављивање пресуде у дневном листу с националним тиражом.

Поступак је у току пред првостепеним судом.

Тужба против банке због одбијања отварања текућег рачуна клијенткињи ромске националности

Тужба је поднета против једне банке, након ситуационог тестирања дискриминације које је спровела невладина организација за заштиту права ромске националне мањине. На основу извештаја о спроведеном ситуационом тестирању, утврђено је да је банка одбила да отвори текући рачун добровољној испитивачици дискриминације и припадници ромске националне мањине, која је у једној експозитури ове банке желела да отвори текући рачун. Наиме, добровољна испитивачица дискриминације дошла је у банку и рекла да жели да отвори текући рачун јер треба да прими једнократну уплату. Службеница банке је одбила да јој отвори текући рачун, наводећи да не може да отвори рачун за једнократну уплату. Два сата касније, контролорка ситуационог тестирања која није припадница ромске мањине, дошла је са истим захтевом у банку и рачун јој је отворила иста службеница. Тужбеним захтевом Повереник је захтевао да суд утврди да је банка одбијањем да пружи услугу и отвори текући рачун добровољној испитивачици дискриминације извршила непосредну дискриминацију на основу њене националне припадности, да банци забрани да убудуће у оквиру обављања своје делатности понавља акт дискриминације одбијањем да пружи услугу припадницима и припадницама ромске националне мањине, као и да суд наложи банци објављивање пресуде у дневном листу с националним тиражом.

Поступак је у току пред првостепеним судом.

3.1.3. Препоруке оранима јавне власћи и друћим лицима

Препорука Граду Београду у вези с обезбеђивањем локација за изградњу социјалних станава

Због дискриминације на основу националне припадности и етничког порекла дата је и препорука Граду Београду у вези с обезбеђивањем локација за изградњу социјалних станава у којима ће, поред осталих социјално угрожених група, бити смештени и припадници ромске националне мањине из привремених контејнерских насеља. Повереник је истакао да трајно стамбено збрињавање припадника ромске националне мањине не сме довести до стварања сегрегисаних насеља и даље социјалне искључености ове групе људи.

Ова препорука није спроведена.

3.1.4. Предлози за оцену уставности и законитости

Предлој за оцену уставности и законитости тачке 15а Упутства о вођењу матичних књига и образаца матичних књига („Службени гласник РС“, бр. 109/09, 4/10 – испр., 10/10, 25/11 и 5/13)

Предлог за оцену уставности и законитости тачке 15а Упутства о вођењу матичних књига и образаца матичних књига поднет је јер је тачком 15а овог упутства прописано да се лично име детета, родитеља, супружника и умрлог припадника националних мањина уписује у матичну књигу на језику и писму националне мањине, после уписа на српском језику ћириличким писмом, испод њега, истим обликом и величином слова. Повереница сматра да је ова тачка Упутства о вођењу матичних књига у супротности с више одредаба Устава РС, односно, с одредбом којом је забрањена свака дискриминација по било ком основу, затим одредбом којом је сваком лицу гарантован слободан избор и коришћење личног имена и имена своје деце, као и одредбом Устава којом је прописано да припадници националних мањина имају право да на свом језику користе своје име и презиме. Тачка 15а овог упутства у супротности је и са Законом о забрани дискриминације, Породичним законом, Законом о заштити права и слобода националних мањина, Законом о службеној употреби језика и писма и Законом о матичним књигама. Наиме, одредбама Устава РС и наведених закона припадницима националних мањина у Републици Србији изричито је гарантовано право на упис личног имена према језику и правопису припадника националне мањине. Повереница указује на то да није спорно да је законским прописима одређено да се уписом имена на језику и писму националне мањине не искључује и паралелан упис и по српском правопису и писму, међутим, одредба тачке 15а

захтева да се име припадника националне мањине упише на језику и писму националне мањине искључиво испод имена на српском језику, ћириличким писмом. На овај начин подзаконски акт извршне власти ограничио је право припадника националних мањина које им је гарантовано Уставом РС и релевантним законима. Због тога је предложено Уставном суду да након спроведеног поступка донесе одлуку којом ће утврдити да одредба тачке 15а Упутства о вођењу матичних књига и образаца матичних књига није у сагласности са Уставом РС и релевантним законима који уређују област забране дискриминације, права националних мањина и права на избор, изражавање, упис и коришћење личног имена на било ком језику и писму.

Поступак за оцену уставности и законитости је у току.

3.1.5. Упозорења и саопштења јавности

Када говоримо о појави дискриминације на основу националне припадности и етничког порекла, током 2013. издата су четири упозорења. Најоштрије је осуђена појава антисемитских плаката у Београду, инциденти у Земун Пољу у којима је изражена нетрпељивост према ромској популацији, осуђене су ксенофобичне изјаве челника општине Обреновац поводом противљења досељавању тражилаца азила и миграната, као и инциденти према Ромима у контејнерском насељу у Реснику.

Издата су и три саопштења за јавност. Упозорења и саопштења објављена су у медијима и на сајту Повереника www.ravnopravnost.gov.rs.

3.1.6. Из медија

Највећа медијска пажња била је усмерена према Ромима, а поводом напада, отворених позива на нетрпељивост и разних инцидената. Трећина прилога у електронским медијима (31%) и петина у штампаним (19%), односила се на дискриминацију Рома. Детаљни статистички преглед медијског извештавања налази се у прилогу извештаја.

Сви медији су пренели резултате истраживања Повереника за заштиту равноправности и ЦеСИД-а о дискриминацији у Србији с краја 2012, али је мало ко отишао даље од статистичког приказа. Наиме, након објављивања података да је етничка дистанца највећа према Албанцима и Хрватима и да се Роми доживљавају као најдискриминисанија група, готово нигде није уследио афирмативни прилог/текст, нити аналитичко продубљивање приче о узроцима оваквих ставова и начинима на који се могу мењати.

3.2. Дискриминација на основу инвалидитета

Инвалидитет као основ дискриминације у 2013. години наведен је у 66 (9,9%) притужби поднетих Поверенику за заштиту равноправности и четврти је основ дискриминације по броју притужби у овој години.

Упоређивањем броја притужби због дискриминације на основу инвалидитета с бројем притужби из 2012, може се констатовати да је 2013. поднето знатно мање притужби због дискриминације на основу инвалидитета. Наиме, претходне године су притужбе по основу инвалидитета чиниле 19,2% од укупног броја притужби, а ове године само 9,9%.

Највише притужби због дискриминације на основу инвалидитета поднето је у области поступања пред органима јавне власти – 19, у области рада и запошљавања – 17, у области пружања јавних услуга и/или коришћења јавних објеката и површина – 12, шест у области социјалне заштите, пет у области образовања и стручног усавршавања, док се мањи број притужби односио на области јавног информисања и медија и чланства у синдикалним, политичким и другим организацијама.

Имајући у виду да је дискриминација особа с инвалидитетом и даље присутна у Србији, може се констатовати да број поднетих притужби због дискриминације на основу инвалидитета не одговара стварном положају особа с инвалидитетом. С друге стране, не може се са сигурношћу закључити који је разлог смањења броја притужби на основу инвалидитета, осим што су претходних година организације цивилног друштва које се баве заштитом права особа с инвалидитетом биле активније по питању подношења притужби. Такође, анализа примљених притужби показује да је дискриминација особа с инвалидитетом најчешћа у области запошљавања и рада, неприступачности објеката и јавних површина, али и начина одвијања поступка пред органима јавне власти у којима учествују особе с инвалидитетом. Значајно је напоменути да је 9,3% притужби у области образовања и стручног оспособљавања поднето због дискриминације на основу инвалидитета, што је трећи основ подношења притужби у овој области.

3.2.1. Поједина мишљења и њрейорукe из њраксе Повереника

Основна школа дискриминисала дечака на основу сметњи у развоју и инвалидитета

Мајка дечака са сметњама у развоју поднела је притужбу против основне школе, због дискриминације њеног сина на основу сметњи у развоју и инвалидитета.

У току поступка је утврђено да дечак има сметње у развоју и да наставу похађа по индивидуалном образовном плану. Завршио је пети разред школске 2012/2013, али није оцењен из свих предмета и није имао уписано с којим је општим успехом завршио пети разред. Индивидуални образовни план за овог дечака био је израђен за четири предмета, из којих је оцењен на крају године, а наставу из осталих предмета није похађао. Због тога је надлежна школска управа препоручила школи да поштује прописе којима је регулисана израда индивидуалног образовног плана, да изради индивидуални образовни план за све предмете и створи услове који ће омогућити да дечак буде укључен у наставу из свих предмета у оној мери која је за њега оптимална. Међутим, школа није створила услове који би омогућили да дечак буде оцењен из свих предмета у школској 2012/2013, чиме је овог дечака ставила у неповољнији положај у односу на друге ученике, и то на основу његовог личног својства – сметњи у развоју. Повереница је дала мишљење да је школа прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације. Школи је препоручено да предузме све неопходне радње и мере којима ће створити услове да овај дечак буде оцењен из свих предмета у школској 2013/2014, да организује обуке и едукације за запослене у школи с темом дискриминације у образовању, посебно у односу на ученике којима је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу и других разлога потребна додатна подршка у образовању, као и да убудуће води рачуна да у оквиру својих редовних послова и активности не крши законске прописе о забрани дискриминације.

Ова препорука је спроведена.

Чланови удружења особа с инвалидитетом са оштећењем вида немају приступ информацијама и документима

Притужбу је поднело удружење особа с инвалидитетом, против спортске републичке организације особа с инвалидитетом због онемогућавања приступа информацијама и документима у одговарајућој електронској форми, која је приступачна за особе са оштећењем вида. У току поступка је утврђено да је републичка организација особа с инвалидитетом приликом обавештавања о активностима и раду савеза свим члановима удружења особа с инвалидитетом пружала информације електронским путем на исти начин, без уважавања специфичних захтева и узимања у обзир различитих категорија особа с инвалидитетом, што производи изразито негативне последице на одређене чланове овог удружења – особе са оштећењем вида, као и на све друге чланове савеза који су у истој или сличној ситуацији. Наиме, једнак третман оних који се налазе у неједнаком положају није допуштен, изузев ако је то оправдано законитим циљем, а средства за постизање тог циља су примерена и нужна. Током поступка је утврђено да нису постојали оправдани

разлози због којих се особама са оштећењем вида, које због овог свог инвалидитета нису у могућности да добију информацију на уобичајен начин, не достављају информације у складу са специфичним захтевима. Повереница је посебно указала на то да је републичка спортска организација особа с инвалидитетом, имајући у виду њене циљеве и статус, приликом пружања информација била дужна да води рачуна о положају различитих категорија особа с инвалидитетом и да га узме у обзир. Како то у конкретном случају није учинила, дато је мишљење да је републичка спортска организација особа с инвалидитетом прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације, јер није омогућила приступ информацијама и документима удружењу особа с инвалидитетом у одговарајућој електронској форми која је приступачна особама са оштећењем вида. Републичкој спортој организацији особа с инвалидитетом дата је препорука да предузме све неопходне мере како би се овом удружењу, као и свим другим члановима удружења особа с инвалидитетом, омогућио приступ информацијама и документима у одговарајућој електронској форми, која је приступачна особама са оштећењем вида.

Ова препорука је спроведена.

Спортско-концертна хала омогућава особама које користе инвалидска колица да беслајно присуствују одређеним манифестацијама

Повереници за заштиту равноправности обратила се спортско-концертна хала и затражила мишљење о одлуци ове хале да омогући особама које користе инвалидска колица да остваре право да четири пута годишње присуствују бесплатно програмима који се одржавају у објектима хале. Наиме, спортско-концертна хала била је забринута да ли је ова одлука у складу с антидискриминационим прописима, односно, да ли оваквом одлуком дискриминише особе с инвалидитетом које не користе инвалидска колица.

Повереница за заштиту равноправности, на почетку мишљења, истакла је да није свако прављење разлике истовремено и дискриминаторно поступање. У конкретном случају, спортско-концертна хала може, у складу са својим могућностима, да пружи одређене повластице појединим групама корисника који се налазе у неједнаком положају са осталим грађанима, тј. да према тим групама корисника установи посебне (афирмативне) мере. На овај начин послата је порука грађанима и грађанкама да се ова категорија особа с инвалидитетом налази у нарочито неравноправном положају и да спортско-концертна хала жели да им пружи посебну подршку ради постизања пуне равноправности. Стога, одлука спортско-концертне хале да обезбеди повлашћена места особама с инвалидитетом која користе инвалидска колица представља посебну (афирмативну) меру, која се не може сматрати дискриминацијом.

3.2.2. Прейоруке оріанима јавне власіи и друіим лицима

Прейорука Министарсїву здравља за остваривање равноправности у раду лекарских комисија

Због дискриминације на основу инвалидитета дата је и препорука Министарству здравља за остваривање равноправности у раду лекарских комисија које издају лекарска уверења о телесној и душевној способности за управљање моторним возилом, будући да ове комисије немају уједначену праксу и процедуре приликом издавања лекарских уверења особама с инвалидитетом.

Министарство здравља није обавестило Повереника да ли је ову препоруку спровело.

Прейорука мера ГСП Београд и Секретаријату за саобраћај за омогућавање коришћења јавног градског превоза особама с инвалидитетом

Дата је и препорука ГСП Београд да без одлагања предузме све потребне мере како би особама с инвалидитетом било омогућено да на свим стајалиштима градског превоза користе прилагођена возила овог јавног предузећа, укључујући и она возила која на средњем улазу имају „механичку“ рампу. Дирекцији за јавни превоз Секретаријата за саобраћај препоручено је да изврши безбедносне провере и адаптације стајалишта јавног градског превоза које су потребне да би особе с инвалидитетом што лакше и безбедније могле да користе све услуге јавног градског превоза.

Ова препорука није спроведена.

Прейорука мера Министарсїву правде и државне управе поводом ангажовања судских тумача за знаковни језик

Дата је и препорука Министарству правде и државне управе поводом ангажовања судских тумача за знаковни језик на основу сазнања из медија да је матична служба општине Обреновац условила склапање брака двома особама оштећеног слуха ангажовањем судског тумача за знаковни језик, чије је услуге требало сами да плате. Повереница сматра да је такво поступање матичне службе општине Обреновац према особама оштећеног слуха неприхватљиво, јер су особе оштећеног слуха доведене у неравноправан положај будући да су им за склапање брака постављени услови који се другим грађанима не постављају у истој ситуацији. Министарству правде и државне управе дата је препорука и изражено је очекивање да ће министарство

обезбедити да особе оштећеног слуха имају на располагању услуге тумача за знаковни језик у свим поступцима пред органима јавне власти у којима учествују, како би се спречила свака даља њихова дискриминација у поступцима пред органима јавне власти.

По овој препоруци није поступљено, а Министарство правде и државне управе обавестило је Повереника да спровођење препоруке није у надлежности овог министарства.

3.2.3. Посебан извештај о дискриминацији особа с инвалидитетом

У мају 2013, Повереник за заштиту равноправности поднео је Народној скупштини Посебан извештај о дискриминацији особа с инвалидитетом. Подношењем посебног извештаја о дискриминацији особа с инвалидитетом Повереник је желео да скрене пажњу органима јавне власти, професионалној и широј јавности на неравноправан положај особа с инвалидитетом, на препреке и тешкоће с којима се суочавају приликом остваривања својих права, као и на неопходност спровођења политике једнаких могућности као претпоставке пуне друштвене укључености и поштовања људских права особа с инвалидитетом.

Извештај је доступан на интернет презентацији Повереника <http://www.ravnopravnost.gov.rs/rs/извештаји/извештаји>.

3.2.4. Саопштење јавности

Поводом Међународног дана особа с инвалидитетом, повереница је упозорила да је дискриминација особа с инвалидитетом широко распрострањена, посебно у областима образовања, рада и запошљавања, живота у заједници, једнакости пред законом, приступу услугама и информацијама. Потребно је да се особама с инвалидитетом омогући једнако уживање људских права и равноправно суделовање у друштвеном животу, јер је то један од начина да се повећа свест о важности укључивања особа с инвалидитетом у све аспекте политичког, друштвеног, економског и културног живота.

3.2.5. Из медија

Посебан извештај Повереника за заштиту равноправности посвећен дискриминацији особа с инвалидитетом у одређеној мери био је подстрек медијима да током 2013. више него раније говоре о проблемима особа с

инвалидитетом, иако су и даље повод, мада у мањем броју, били и конкретни случајеви. Објављивање делова из Посебног извештаја и навођење конкретних примера притужби указују на то да су новинари били заинтересовани да јавност информишу о томе с којим се све проблемима сусрећу припадници ове маргинализоване групе. У штампаним медијима се 15% објављених текстова односило на дискриминацију особа с инвалидитетом, док је у електронским медијима та цифра двоструко већа – трећина прилога (32%).

Значајно место у медијима посвећено је дискриминацији групе деце оштећеног слуха којима је било ускраћено право да користе услуге једног ресторана, због чега је покренута и антидискриминациона парница. Највећи број текстова и прилога односио се на запошљавање, а афирмативни текстови о запошљавању особа с инвалидитетом објављивани су периодично у часопису *Послови*.

3.3. Дискриминација на основу брачног и породичног стања

Брачни и породични статус као основ дискриминације наведен је у 60 притужби (9%) и пети је основ дискриминације по броју притужби у 2013. години.

Од укупног броја поднетих притужби због дискриминације по овом основу, 33 притужбе су поднете у области рада и запошљавања, 16 у поступку пред органима јавне власти, а четири у области образовања и стручног оспособљавања. Укупно седам притужби поднето је у областима социјалне заштите, здравствене заштите, приликом пружања јавних услуга и у имовинским односима.

Број притужби по овом основу дискриминације три пута је већи у 2013. у односу на претходне године. Повећању броја притужби по овом основу допринела је општа економска ситуација у земљи и већи број отпуштања, посебно запослених жена, а међу њима и трудница и породиља. Поред тога, већем броју притужби вероватно је допринело и повећање видљивости институције, јер је повереница у 2013. имала више запажених медијских наступа поводом заштите права запослених трудница и породиља.

Притужбе због дискриминације на основу брачног и породичног статуса чешће су подносиле жене (59%) од мушкараца (41%), а овај основ дискриминације најчешће је један од основа дискриминације који се наводе у притужбама због вишеструке дискриминације.

3.3.1. Поједина мишљења и њихове изјаве Повереника

Дискриминација пољопривредника на основу брачног статуса

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе коју су поднеле три организације које се баве заштитом права жена и положајем жена на селу против Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије, због дискриминаторне одредбе садржане у Правилнику о упису у Регистар пољопривредних газдинстава и обнови регистрације, као и о условима за пасиван статус пољопривредног газдинства („Службени гласник РС“, број 17/13), којом је прописано да *„брачни другови могу да буду уписани само у једно породично пољопривредно газдинство“*.

Министарство је у изјашњењу навело да су брачни другови, регистрацијом два пољопривредна породична газдинства, наплаћивали двоструки износ премија и подстицаја, чиме су изиграни прописи у делу који се односи на максималне површине за које су исплаћиване субвенције за биљну производњу. Анализом одредаба Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, које се односе на основне подстицаје за биљну производњу, утврђено је да су подстицаји средства која се додељују пољопривредним газдинствима за биљну производњу на пријављеним и засејаним, односно засађеним површинама обрадивог пољопривредног земљишта и да садржина ове оспорене одредбе није у функцији спречавања остваривања двоструког подстицаја. Самим тим, није могуће ни да се за исто пољопривредно земљиште оствари „двоструки износ подстицаја“, јер су подстицаји средства која се остварују за пријављено пољопривредно земљиште и прате земљиште, а не носиоца или чланове пољопривредног газдинства. Након спроведеног поступка, утврђено је да не постоје објективни разлози за прописивање спорног правила, које важи само за брачне супружнике, а не и за друге сроднике који живе у заједничком домаћинству, нити постоји сразмерност између мере која је предузета и циљева који су се желели остварити, јер се овом мером циљеви не могу остварити, односно, могли би се остварити применом мање рестриктивних мера. Дато је мишљење да је одредбом овог правилника, којом је прописано да *„брачни другови могу да буду уписани само у једно породично пољопривредно газдинство“*, повређено начело једнакости, чиме је извршена дискриминација пољопривредника/ца који су закључили брак. Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије препоручено је да уклони дискриминаторну одредбу и да убудуће води рачуна да приликом предузимања мера из своје надлежности поштује начело једнакости и забране дискриминације, старајући се о томе да циљ и последица предузетих мера морају бити оправдани и да између предузетих мера и циља који се остварује мора постојати пропорционалност.

По овој препоруци Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије није поступио ни након опомене.

Доказивање припадности категорији једнородитељска породица приликом конкурса за студентске стипендије

У конкурс за доделу студентских стипендија за школску 2012/2013. прописано је да за стипендију могу да конкуришу кандидати из осетљивих друштвених група. У ову категорију, између осталог, сврстане су и једнородитељске породице. За конкурисање за ову категорију потребно је доставити, поред остале документације, извод из матичне књиге умрлих за преминулог родитеља. Студент који је поднео притужбу навео је да он јесте из једнородитељске породице, али да његов други родитељ није преминуо, већ није уопште уписан у извод из матичне књиге рођених и да због тога није могао да достави извод из матичне књиге умрлих. Имајући у виду да на конкурс није рангиран у оквиру посебне категорије, јер није имао комплетну документацију, сматра да је дискриминисан на основу породичног статуса. Министарство просвете, које је расписало конкурс, навело је у изјашњењу да се као доказ да кандидат припада категорији „једнородитељска породица“ захтева умрлица једног родитеља, али да се прихвата и извод из матичне књиге рођених у којем није уписано име једног родитеља.

Током поступка је утврђено да су одређивањем оваквог начина доказивања, којим право да се за ову стипендију пријаве имају искључиво студенти и студенткиње чији је један родитељ преминуо, искључени, без икаквог разлога, студенти који немају уписан податак о оцу у матичној књизи рођених, без обзира на то што евидентно припадају породици у којој постоји само један родитељ. Тиме су студенти који немају уписан податак о оцу у матичне књиге рођених стављени у неравноправан положај у односу на студенте којима је један родитељ преминуо, јер им је ускраћена могућност да се пријаве за студентску стипендију у категорији једнородитељске породице. Имајући у виду циљ прописивања посебних ранг-листа студентских стипендија за осетљиве друштвене групе и категорију једнородитељске породице, не постоји ниједан објективан и ваљан разлог да у самом конкурс у не буде наведено да се припадност једнородитељској породици доказује изводом из матичне књиге умрлих или изводом из матичне књиге рођених.

Повереница је дала мишљење да је Министарство просвете ставило у неједнак положај кандидате из једнородитељских породица којима отац није уписан у матичну књигу рођених. Због тога је Министарству просвете упућена препорука да измени правила којима кандидати доказују припадност категорији једнородитељске породице, као и да у будуће приликом

одређивања услова за добијање студентских стипендија не крши одредбе Закона о забрани дискриминације.

Ова препорука је спроведена.

3.3.2. Из медија

Медији нису показивали веће интересовање за случајеве дискриминације на основу брачног и породичног стања. Једино је случај дискриминације пољопривредника био медијски праћен. И пре него што је дато мишљење Повереника, али и након што је донета препорука, поједини медији су објавили причу о новом правилнику којим се одређују субвенције у пољопривреди, и то тако да је брачним паровима омогућено да региструју само једно газдинство. У текстовима и прилозима углавном су представљани пољопривредници и пољопривреднице који су погођени оваквим решењем. Поједини текстови су проблематизовали и родни аспект, наводећи да су тиме преваходно погођене жене, јер се мушкарци неће одрицати права на својину, у складу с патријархалним ставовима који су у Србији и даље доминантни.

3.4. Дискриминација на основу пола

Због дискриминације на основу пола поднето је 48 (7,2%) притужби. Већину ових притужби су поднела физичка лица, од тога жене 28, а 12 мушкарци. Половина притужби због дискриминације на основу пола односи се на дискриминацију у поступку запошљавања или на послу. Поред тога, 12% притужби је поднето због дискриминације у медијима и јавном информисању, а 8% због дискриминације у области образовања и стручног оспособљавања. Број притужби и области у којима се врши дискриминација на основу пола нису битно промењени у односу на претходне године.

Пракса Повереника показује да су жене више дискриминисане на основу пола, и то у области запошљавања или на послу. На основу анализе поднетих притужби може се констатовати да се дискриминација на основу пола најчешће испољава: 1) приликом тражења посла, када послодавац тражи одређен пол кандидата и 2) на послу, премештајем на нижа и мање плаћена радна места након повратка с породилског одсуства. Неколико притужби се односило на дискриминацију жена и девојчица приликом уписа у одређене образовне установе. Иако је број ових притужби мали, препоруке које су дате су веома значајне, с обзиром на број жена на које се односи. У складу с тим, у будућем периоду може се очекивати да се овакав вид дискриминације више неће појављивати, односно, да образовне установе неће постављати ограни-

чавајуће услове који се односе на пол кандидата. Ови случајеви су показали да и поред великог броја обавезујућих међународних докумената и домаћих прописа којима се изричито прописује да сви имају право на образовање под једнаким условима и да је равноправност полова загарантована, у пракси и даље постоје ситуације у којима су жене и девојчице дискриминисане.

Почетком године био је повећан број притужби трудница које су биле запослене на одређено време и којима није продужаван радни однос када послодавцу саопште да су трудне. Иако је у овим ситуацијама било евидентно да је трудноћа разлог због којег радни однос није продужен, према одредбама Закона о раду који је тада важио, послодавац није био у обавези да продужи радни однос трудници. Повећан број притужби, између осталог, указао је на то да се код неких послодаваца развила дискриминаторна пракса да се женама које су запослене на одређено време не продужава уговор ако остану трудне. Повереница за заштиту равноправности је упозорила на ову појаву и подржала иницијативе за измену Закона о раду, који је током године измењен тако што сада послодавац има обавезу да продужи радни однос жени запосленој на одређено време када затрудни, до истека породилског одсуства.

Треба имати у виду да је пол често један од основа код притужби које су поднете због вишеструке дискриминације.

3.4.1. Поједина мишљења и ирејорукe из ираксе Повереника

Девојчице не моју у Војну гимназију

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе против Војне гимназије у Београду, због конкурса за пријем кандидата из грађанства у Војну гимназију у школској 2013/2014, који садржи дискриминаторни услов. У конкурс за пријем кандидата из грађанства у Војну гимназију у школској 2013/2014. постављен је услов да кандидати буду мушког пола. Евидентно је да су постављањем овог услова девојчице онемогућене да упишу Војну гимназију. Повереница за заштиту равноправности сматра да је постављање овог услова акт непосредне дискриминације девојчица. Због тога је дала мишљење да је Министарство одбране Републике Србије, Сектор за људске ресурсе, Управа за кадрове, прописивањем услова који се односи на пол кандидата на конкурс за пријем кандидата из грађанства у Војну гимназију у Београду за школску 2013/2014. прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације и Закона о равноправности полова. Министарству одбране Републике Србије је препоручено да усклади текст конкурса с антидискриминационим прописима, и то тако што ће за следећу школску годину уклонити услов из конкурса којим се онемогућавају девојчице да конкуришу за упис у Војну гимназију,

као и да убудуће води рачуна да приликом прописивања конкурсних услова за упис у војнообразовне установе не крши прописе Закона о забрани дискриминације и других антидискриминационих прописа.

Ова препорука је спроведена.

Трудноћа и родитељство смејња за суђење одбојкашких утакмица

Удружење одбојкашких судија поднело је притужбу против Удружења одбојкашких судија Србије због доношења и примене акта којим се судијама женског пола ускрађује право на суђење у одређеном периоду због трудноће и родитељства, што је и унето у документ под називом „Договор са семинара Удружења одбојкашких судија Србије пре почетка такмичарске године 2012/2013“, којим је прописано да је обавеза судија да пријаве своју трудноћу и откажу све утакмице после уласка у четврти месец трудноће, да минимум шест месеци треба да прође после порођаја да би могле да наставе са суђењем, као и да уколико је сезона почела, не може се накнадно укључити у рад већ се чека почетак следеће сезоне. У поступку који је спроведен по овој притужби утврђено је да је Удружење одбојкашких судија Србије установило праксу, обавезујућу за све судије и контролоре суђења Суперлиге, Прве лиге и Друге лиге на територији Републике Србије, која неоправдано ускрађује права одбојкашким суткињама на суђење за одређени период током трудноће и након порођаја, односно, дискриминише одбојкашке суткиње на основу пола. Удружење одбојкашких судија Србије је током поступка навело да су овакве обавезе за судије женског пола резултат вишедеценијске праксе која се примењује на највишим одбојкашким лигама у нашој земљи, док су разлози који су довели до оваквог става „*хуманитарној и друштвеноодговорној карактеру*“, засновани на уверењу да су трудноћа и првих годину дана после порођаја најосетљивији период за мајку и дете у психофизичком и здравственом смислу. Међутим, овакви аргументи су потпуно неприхватљиви и заснивају се на неутемељеним и стереотипним ставовима, од којих су неки увредљиви у односу на жене. Повереница је дала мишљење да је Удружење одбојкашких судија Србије ускраћивањем права одбојкашким судијама женског пола да суде у одређеном периоду због трудноће и родитељства, а према правилима која су прописана у акту број 66/12 од 18. октобра 2012, прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације. Прописивање оваквог правила представља поступање у складу с предрасудама, обичајима и другим друштвеним обрасцима понашања, који су засновани на стереотипним ставовима о улози полова, односно представља дискриминацију на основу пола. Уз мишљење су препоручене мере с циљем отклањања последица дискриминаторне одлуке, па је Удружењу одбојкашких судија Србије, између осталог, препоручено да предузме мере како би уклонило одредбе прописане у тачки 13. наведеног акта, као и да приликом одлучивања о праву одбојкашких судија женског

пола на суђење у одређеном периоду током трудноће и након порођаја, не крши одредбе Закона о забрани дискриминације.

Удружење одбојкашких судија Србије није спровело ову препоруку.

Статус трудница и породиља запослених у Развојној банци Војводине, која је пресјала с радом

Поступак је вођен на основу сазнања да је Развојна банка Војводине усвојила Предлог програма решавања вишка запослених и да је запосленим женама које су трудне, на породилском одсуству и одсуству с рада ради неге детета понуђено да дају своју писану сагласност за престанак радног односа у овој банци. Одређени број запослених Развојне банке Војводине преузеће новоформирану Развојну фонд Војводине и Банка Поштанска штедионица, део запослених ће остати у радном односу у Развојној банци Војводине у стегају, а осталим запосленима ће престати радни однос након гашења банке.

У току поступка утврђено је да Развојна банка Војводине, као тренутни послодавац, не може да утиче на одлуке Банке Поштанске штедионице и Развојног фонда Војводине, с обзиром на то да ће ова два правна лица, као будући послодавци, имати могућност да самостално одлуче с ким ће од запослених из Развојне банке Војводине закључити уговор о раду. Имајући у виду ову чињеницу, упућена је препорука Развојном фонду АП Војводине и Банци Поштанској штедионици да предузму све потребне мере, у складу са својим овлашћењима и могућностима, с циљем запошљавања, односно заснивања радног односа с трудницама и особама које користе породилско и одсуство ради неге, односно посебне неге детета, а које су запослене у Развојној банци Војводине.

Ове препоруке нису спроведене.

Укинућа Комисија за равноправност полова

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе која је поднета против општине Стара Пазова због усвајања одлуке о изменама и допунама општинског статута којом је укинута Комисија за равноправност полова. Одредбама Закона о равноправности полова прописано је да локалне самоуправе разматрају мере и активности које су у функцији равноправности полова и остваривања једнаких могућности и организују стално радно тело или одређују запосленог за родну равноправност и обављање послова остваривања једнаких могућности, а да локална самоуправа самостално одлучује о томе на који начин ће испунити ову законску обавезу. У том смислу, одлука Скупштине општине којом је промењен статут општине и укинута Комисија

за равноправност полова, није у супротности са Законом о равноправности полова. У образложењу одлуке којом је укинута комисија наведено је да ће се обезбеђивање равноправности полова и остваривање једнаких могућности уредити тако што ће се одредити запослено лице које ће обављати те послове. Из свега наведеног произлази закључак да је Скупштина општине изабрала једну од две законске могућности за обезбеђивање родне равноправности и политике једнаких могућности на локалном нивоу. Због тога је дато мишљење да Скупштина општине, усвајањем одлуке којом је укинута Комисија за равноправност полова као посебно радно тело Скупштине општине, није прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације.

3.4.2. Мишљења о нацртима одлука о једнакости полова

Мишљење о одредбама Предлога закона о изменама и допунама Закона о раду

Повереница је 22. марта 2013. дала мишљење о одредбама Предлога закона о изменама и допунама Закона о раду, у којем је наведено да ће усвајањем предложених измена и допуна Закона о раду домаће законодавство бити усаглашено с Конвенцијом МОП број 183 о заштити материнства, као и с другим релевантним међународним прописима, али је указала и на потребу да се одређене одредбе преформулишу, додатно појасне, као и да се додају нове одредбе које би допринеле спречавању дискриминације запослених по основу пола и родитељства.

Мишљење о Нацрту одлуке о принципима родне равноправности

Нацртом ове одлуке регулише се принцип родне равноправности у органима локалне самоуправе и органима месних самоуправа у граду Ужицу, тако што је прописано да се принцип родне равноправности примењује приликом избора, постављања, именовања и конституисања у Скупштини града и њеним радним телима, Градском већу и његовим радним телима, радним телима и комисијама које формира градоначелник, градским управама, органима, органима управљања јавних предузећа, установа и организација чији је оснивач град Ужице и саветима месних заједница на територији града Ужица и њиховим радним телима. Приликом избора чланова органа и радних тела и приликом постављања руководиоца, обезбеђује се најмање 30% представника мање заступљеног пола. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је нацрт ове одлуке у складу с антидискриминационим прописима.

3.4.3. Прейоруке о рјанима јавне власћии и друћим лицима

Препорука Влади Републике Србије да обезбеди равномерну заступљеност жена

Препорука Влади Републике Србије да обезбеди равномерну заступљеност полова дата је поводом почетка процеса реконструкције Владе Републике Србије, у августу 2013. године. У њој је указано на потребу да се приликом именованња нових министара води рачуна о равномерној заступљености полова, јер је равноправно и равномерно учествовање мушкараца и жена у одлучивању једна од основних европских вредности и темеља демократије.

Ова препорука није спроведена.

3.4.4. Ујозорења и саопшћенења јавносћии

Када говоримо о појави дискриминације на основу пола, у току 2013. издато је једно упозорење у којем је повереница упутила апел послодавцима да покушају да нађу решење како не би долазило до отпуштања трудница с посла. Издата су и три саопшћенења за јавност. Упозорења и саопшћенења објављена су у медијима и на сајту Повереника www.ravnopravnost.gov.rs.

3.4.5. Из медија

Појединачни случајеви отпуштања трудница из разних делова Србије, који су у првој половини 2013. објављивани сваке седмице, резултирала су изменама Закона о раду и показали колико је важно да медији буду свесни своје улоге и уједно сензибилисани за тему дискриминације жена у свим областима, а посебно у области радних односа, где је и најраспрострањенија. Укључивши се у кампању Народне скупштине Републике Србије, коју је, заједно с хитним изменама Закона о раду, иницирао председник Парламента, институција Повереника је допринела решавању једног од великих проблема с којим су се суочавале труднице и породиље у Србији. У медијима је била актуелна и тема – жене у политици, за шта је мотив представљала и реконструкција Владе Републике Србије. Генерална оцена, а уједно и додатна препорука и сугестија свим медијима у Србији, јесте неопходност употребе родно сензитивног језика, који се појављује спорадично у појединим медијима и најчешће само онда када су у питању већ уобичајени изрази у женском роду.

3.5. Дискриминација на основу имовног стања

У 2013. поднето је 45 притужби на основу имовног стања, што чини 6,7% од укупног броја притужби, а по бројности су на седмом месту. Број притужби

по овом основу се удвостручио у односу на претходну годину, када је поднето 22 притужбе због дискриминације на основу имовног стања. Највише притужби по овом основу поднето је због поступака пред органима јавне власти, у области социјалне заштите и у поступку запошљавања или на послу. Имовно стање је често навођено уз још неки основ дискриминације, а неке притужбе су поднете и због саме чињенице да се грађани налазе у тешком имовном стању и сматрају да, због лошег имовног стања, нису у могућности да остваре своја права.

3.5.1. Поједина мишљења и ирејорукe из йраксе Повереника

Смештај йзв. социо-материјално уйрожене деце у хранитељске йородице

Организација цивилног друштва поднела је 15 притужби поводом одлука центара за социјални рад да изместе одређени број деце из породица порекла и обезбеде им смештај у хранитељским породицама на основу критеријума „социо-материјална угроженост“. Организација цивилног друштва је сматрала да су ова деца смештена у хранитељске породице због сиромаштва својих родитеља.

У току поступка није утврђено да је сиромаштво деце и њихових породица био једини критеријум за измештање ове деце из породица порекла и заснивање хранитељства, већ су код већине породица, поред очигледног сиромаштва, постојали и други проблеми који су могли допринети одлуци да се дете/деца сместе у хранитељску породицу.

Међутим, центри за социјални рад у изјашњењима нису понудили детаљно образложење за одлуке о смештају деце у хранитељске породице, већ су изнели само своје стручне квалификације, тако да у појединим случајевима нису сасвим јасни критеријуми за доношење одлука да се „социо-материјално угрожена деца“ сместе у хранитељске породице. У наводима из изјашњења појединих центара уочени су родни стереотипи и предрасуде у односу на жене, односно мајке, приликом заузимања става о њиховим родитељским компетенцијама. Иако није утврђено да су центри за социјални рад дискриминисали „социо-материјално угрожену“ децу, дата је препорука центрима за социјални рад да приликом доношења одлуке о измештању детета из породица порекла, имовно стање, односно материјална угроженост породице, ни у ком случају не буде једини критеријум за смештај деце у породични смештај и да своје одлуке и мишљења о родитељским компетенцијама мајки не заснивају на стереотипном „моделу“ понашања жена као супруга и мајки. Центрима је, такође, препоручено да у погледу деце из групе „социо-материјално угрожено дете“, која се још увек налазе у хранитељским породицама, преиспитају донете одлуке о смештају, тако што ће за одлуку

о смештају сваког таквог детета у хранитељску породицу поднети детаљно образложење о разлозима на којима су ове одлуке засноване, као и податке о мерама подршке и помоћи које су предузели пре доношења одлуке о смештају детета у хранитељску породицу.

3.5.2. Из медија

Током 2013, дискриминација на основу имовног стања скоро да није била тема медија. Ређе него ранијих година, спорадично су, углавном у штампи, објављивани текстови који су се односили на положај сиромашних у Србији, као и на затварање народних кухиња. Телевизије су углавном износиле појединачне приче породица које преживљавају на граници елементарне егзистенције, без прихода и основних услова за живот. У медијима, али и шире, још увек не постоји свест о директној или индиректној узрочној вези између дискриминације и сиромаштва.

3.6. Дискриминација на основу старосног доба

Број притужби на основу старосног доба удвостручен је у 2013. години. Поднето је 68 притужби, у поређењу са 31 из прошле године. Дискриминација на основу старосног доба погађа и децу и старије, а има доста притужби из којих произлази да грађани сматрају да су дискриминисани зато што су у одређеном животном добу, што је нарочито изражено приликом запошљавања или на послу.

Од 68 притужби које су поднете на основу старосног доба, 41 се односила на децу, две су биле у вези са старијима од 65 година, а 25 притужби се односило на одређено старосно доба. Највише је било притужби у области социјалне заштите (21), као и у поступку запошљавања или на послу (20). Највећи број притужби које су се односиле на децу такође је у области социјалне заштите, а затим следи област образовања и стручног оспособљавања.

3.6.1. Поједина мишљења и препоруке из праксе Повереника

Неојправдан критеријум за добијање специјализације – године живота

Притужбу је поднела докторка стоматологије против свог послодавца, поводом конкурса за упис на специјализацију и ужу специјализацију, јер је сматрала да је условима конкурса дискриминисана на основу старосног доба. У поступку је утврђено да су Правилником о стручном усавршавању прописани критеријуми за упућивање на специјализацију и ужу специјализацију који, између осталог, подразумевају и године живота. Овај критеријум је једини

који се не односи на професионалне способности и остварења кандидата и који, с обзиром на начин бодовања, очигледно ставља у неједнак положај особе старије од 40 година у односу на млађе кандидате. Дато је мишљење да постављање критеријума који се односе на године живота кандидата није оправдано, јер године живота нису ни стварни ни одлучујући услов за упућивање на специјализацију, сагледавајући како природу и особености под којима се стиче специјалистички стаж, тако и услове под којима се он обавља. Дому здравља је препоручено да уклони критеријум за упућивање на специјализацију који се односи на године живота кандидата, а да мишљење и препоруку Повереника за заштиту равноправности објави на огласној табли или другом видном месту у просторијама дома здравља.

Дом здравља је Поверенику доставио обавештење да припрема измену правилника с циљем укидања дискриминаторног услова.

Студенти старији од 30 година немају право на повлашћени превоз – нема дискриминације на основу старосног доба

Један Београђанин је поднео притужбу против Градске управе града Београда, због одредбе Правилника о јавном линијском превозу путника на територији града Београда. Правилником је прописано да право на услугу превоза с попустом (повлашћене категорије путника) имају и студенти високошколских установа који нису старији од 30 година. Анализа одредаба овог правилника показала је да су у неједнак положај стављене две категорије лица: студенти високошколских установа који нису навршили 30 година живота у односу на студенте високошколских установа који су навршили 30 година живота. Да би се оценило да ли је правилником повређено начело једнаких права и обавеза, анализирано је да ли постоји објективно и разумно оправдање да се појединим категоријама студената високошколских установа ускрати право на коришћење услуге јавног градског и приградског превоза с попустом. Анализом прописа је утврђено да је град Београд прописао посебну меру подршке младим људима који се школују, да већина студената основних студија заврши високошколско образовање до навршене 30 године, да студенти старији од 30 година који су на постдипломским студијама имају већу могућност да се запосле или да остваре право на коришћење услуге јавног превоза с попустом као незапослена лица. Због тога је дато мишљење да одредбе Правилника о јавном линијском превозу путника на територији града Београда нису у супротности с антидискриминационим прописима.

3.6.2. Упозорења и саопштења јавности

Када говоримо о дискриминацији на основу старосног доба, током 2013. издато је упозорење поводом изјава у вези с лечењем деце у иностранству,

као и два саопштења. Упозорења и саопштења објављена су у медијима и на интернет презентацији Повереника за заштиту равноправности.

3.6.3. Из медија

Велику медијску пажњу изазвале су изјаве представника Републичког фонда за здравствено осигурање да деца не могу да иду на лечење у иностранство јер би то била дискриминација по основу старосног доба. Након тога је повереница упозорила да је у питању нетачно тумачење одредаба Закона о забрани дискриминације. Ово упозорење је изазвало својеврсни медијски притисак и резултирало изменом правилника Фонда за здравствено осигурање. Ово је добар пример који илуструје стварну моћ медија, јер је притисак медија довео до тога да је болесном детету, чија је ситуација била повод за реаговање, омогућено да оде на лечење у иностранство о трошку државе.

Велики број текстова односио се на насиље над старијим особама, као и на запошљавање особа које имају више од педесет година. Значајно извештавање медија односило се и на посебан извештај Повереника посвећен дискриминацији деце.

3.7. Дискриминација на основу сексуалне оријентације

Због дискриминације на основу сексуалне оријентације у 2013. поднето је укупно 25 притужби (3,7%), што је знатно већи број у односу на претходну годину, када је било само осам притужби по овом основу. Међутим, овај број притужби је и даље мали и случајеви дискриминације се не пријављују у довољној мери. Ни 2013. није одржана Парада поноса која је најављивана за септембар, али је у овом периоду године повећана видљивост проблема с којима се суочавају припадници ЛГБТ заједнице и видљивост негативног друштвеног става према њима, хомофобије, нетолеранције, дискриминације и насиља коме су свакодневно изложени.

Већи број притужби поднеле су организације које се баве заштитом људских права ЛГБТ особа, док су осам притужби поднела физичка лица. Видљивост негативног друштвеног става према ЛГБТ особама уочљива је и у притужбама, јер је девет притужби поднето због дискриминације у области јавног информисања и медија, а још девет у поступцима пред органима јавне власти. Од укупног броја притужби по овом основу, у седам предмета је утврђена дискриминација, а три поступка су још увек у току.

3.7.1. Поједина мишљења и препоруке из Ираксе Повереника

Дискриминација ученика у средњој школи због сексуалне оријентације

Ученик једне средње школе се јавно декларисао као хомосексуалац и због тога је трпео злостављање од других ученика у школи. Таква ситуација приморала га је да напусти редовно школовање и настави да похађа наставу ванредно. Када је дошао у школу да полаже испит, десетак ученика је кренуло за њим узвикујући „Убиј, убиј њедера“ и „Убиј, закољи, да њедер не њосији“. Након овог напада у школи, потражио је лекарску помоћ и напад пријавио полицији. Пре заказаног испитног рока упутио је писмо директорки школе у којем је замолио да му обезбеди присуство школског полицајца на ходнику за време полагања испита, али му то није обезбеђено. Школа је у изјашњењу навела да је школски полицајац био присутан, али да ученик није пријавио насиље директорки и школском полицајцу, као и да је директорка сазнала за овај инцидент тек сутрадан, тако што је обавештена да је поднета пријава полицијској станици и из медија. Како је сумњала да постоји насиље, прикупила је изјаве од наставника, помоћног особља и ученика, али из прикупљених изјава и обављених разговора није могла да утврди да је дошло до физичког насиља. Она је потврдила да су коментари који су упућени ученику били засновани на његовој сексуалној оријентацији. Посебно је отежавајуће што се овај инцидент догодио у школи. Иако су у овом случају дискриминацију извршили ученици, несумњиво је одговорна и школа, посебно ако се има у виду чињеница да се ученик јавно изјаснио о својој сексуалној оријентацији, као и да је, како тврди, због злостављања вршњака напустио редовно школовање. Школа је требало много раније да започне интензиван и континуирани рад с ученицима на подизању степена толеранције и прихватања различитости.

У овом случају дато је мишљење да школа није благовремено предузела одговарајуће мере ради превазилажења дискриминаторног става ученика према ЛГБТ популацији и спречавања дискриминације ученика на основу његове сексуалне оријентације, што је довело до тога да га ученици дискриминишу упућивањем вербалних коментара увредљиве и узнемиравајуће садржине. Због тога је школи препоручено да хитно предузме све неопходне радње и мере којима ће обезбедити да сви запослени у школи прођу обуку / стручно усавршавање с темом забране дискриминације, као и неопходне мере како би се одговарајућим програмима, обуком и едукацијом међу ученицима развијао дух толеранције, прихватања различитости и недискриминаторног понашања.

Ове препоруке су спроведене.

Дискриминаторно испитување оріана јавне власћи према особама хомосексуалне оријентације

Организација за лезбејска људска права из Београда спровела је ситуационо тестирање дискриминације у београдским општинама, у периоду од марта до децембра 2012, с циљем непосредне провере примене правила о забрани дискриминације. Тестирање је спроведено како би се утврдило да ли надлежни органи општина издају уверење о слободном брачном стању истополно оријентисаним особама које желе да склопе брак/партнерство ван Србије, у земљама у којима постоји ова могућност.

Након спроведеног ситуационог тестирања, поднете су притужбе против четири градске општине, с обзиром на то да је на основу извештаја о спроведеном ситуационом тестирању утврђено да надлежне службе ових општина – одељења за лична стања грађана, вођење матичних књига и изборна права, која су у саставу Секретаријата за управу Градске управе града Београда, не третирају једнако истополно сексуално оријентисане особе у погледу издавања уверења о слободном брачном стању. У притужбама је наведено да матичари у овим општинама одбијају да издају уверења о слободном брачном стању истополно оријентисаним особама које желе да закључе брак у иностранству, а као разлог наводе неуставност таквог уверења и непостојање могућности да се у Србији склопи истополни брак. У овим поступцима је најпре утврђено да је поступање матичара који су одбијали да издају уверења о слободном брачном стању особама хомосексуалне оријентације проистекло из њиховог става да је за издавање уверења о слободном брачном стању потребно испунити све услове за склапање пуноважног брака прописане домаћим прописима. То је потврђено и чињеницом да се на интернет презентацијама појединих београдских градских општина, на којима се налазе обавештења о документацији која је потребна за издавање уверења, налази и посебна напомена да се уверење издаје „уз оверену изјаву да не постоје сметње за закључење брака“.

Повереница је дала мишљење да је овакво поступање матичара дискриминаторно према особама које желе да заснују истополни брак или регистровано партнерство у државама које познају овај облик заједништва, у односу на особе које желе да закључе хетеросексуални брак у иностранству, и то на основу њиховог личног својства – сексуалне оријентације. Иако је прописима Републике Србије забрањено да се пред надлежним домаћим органима склапају истополни бракови, овим прописима домаћим држављанима није забрањено да у иностранству склапају истополне бракове. Због тога не постоји објективно оправдање да надлежни државни орган на било који начин ускрати издавање уверења о слободном брачном стању особи која жели да закључи истополни брак или неки други облик регистроване истополне заједнице у иностранству. Уз мишљење су дате препоруке надлежним органима општина

да предузму све потребне мере којима ће обезбедити издавање уверења о слободном брачном стању свим особама које затраже уверење и испуњавају услове за издавање уверења, без обзира на разлог због којег је уверење затражено, да уклоне с интернет презентација обавештење да је за издавање уверења о слободном брачном стању потребно доставити фотокопију пасоша или извод из матичне књиге рођених на интернационалном обрасцу за будућег супружника, као и напомену у којој је наведено да је потребно приложити оверену изјаву да не постоје сметње за закључење брака и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, поступају у складу с антидискриминационим прописима.

Ове препоруке су спроведене.

Препоруком Скупштинине града Чачка упућеном РРА поврћено је достојанство грађана хомосексуалне оријентације

Организација за лезбејска људска права поднела је притужбу против Скупштине града Чачка, због садржине Препоруке у вези с програмским садржајима телевизија с националном фреквенцијом, којима се вређа морал и нарушава људско достојанство, а коју је Скупштина града упутила Републичкој радиодифузној агенцији (РРА). Наведено је да је у овој препоруци, као један од разлога за њено доношење, наведено „*пропагирање хомосексуализма*“, као и да су истополно сексуално оријентисане особе упоређене с педофилима. У току поступка је утврђено да је Скупштина града Чачка упутила Препоруку РРА у вези с програмским садржајима телевизија с националном фреквенцијом којима се вређа морал и нарушава људско достојанство. У Препоруци је наведено: „*Одборници Скупштинине града Чачка, свесни опасности која прети од систематској форсирања програмских садржаја који најдиректније утичу на стање колективног духа грађана, упућују Републичкој радиодифузној агенцији најоштрији пројекатив пројив свих програмских садржаја телевизија с националном фреквенцијом којима се вређа морал, пропагира педофилија, хомосексуалности, вређа достојанство Српске православне цркве, других традиционалних верских заједница и утиче негативно на формирање вредносних ставова младих генерација.*“ Доношењем препоруке у којој се у исти контекст стављају особе хомосексуалне оријентације с другим изразито негативним и забрањеним друштвеним појавама, ствара се понижавајуће и увредљиво окружење и вређа достојанство ове сексуалне мањине. Скупштини града Чачка је препоручено да из Препоруке уклони делове у којима се „*пропагирање хомосексуализма*“ наводи заједно с негативним и забрањеним друштвеним појавама, да упути јавно извињење грађанкама и грађанима Србије хомосексуалне оријентације због садржине Препоруке која се на њих односи, као и да убудуће води рачуна да приликом предузимања мера из своје надлежности поштује начело једнакости и забране дискриминације.

Ове препоруке нису спроведене у законском року, па је издата опомена и остављен је нови рок, који у моменту писања овог извештаја још увек није истекао.

3.7.2. Препоруке орданима јавне власности и другим лицима

Препорука мера Градској управи града Београда поводом издавања уверења о слободном брачном стању особама хомосексуалне оријентације

Након што је у поступку по притужбама утврђена дискриминација особа хомосексуалне оријентације у погледу издавања уверења о слободном брачном стању и дате су четири препоруке београдским градским општинама, упућена је и препорука мера за остваривање равноправности Градској управи града Београда. Препоручено је да Градска управа града Београда обезбеди да надлежне службе београдских градских општина (одељења за лична стања грађана, вођење матичних књига и изборна права) издају уверења о слободном брачном стању свим особама које затраже уверење и испуњавају услове за издавање уверења, без обзира на разлог због којег је уверење затражено, као и да у оквиру обављања послова из своје надлежности поступају у складу с антидискриминационим прописима.

3.7.3. Упозорења и саопштења јавности

Током 2013. дата су три упозорења: поводом напада на професора у Новом Саду, поводом интервјуа Боре Ђорђевића часопису Форума београдских гимназија, као и упозорење поводом напада на ЛГБТ активисту Бобана Стојановића. Дата су и два саопштења. Упозорења и саопштења објављена су у медијима и на интернет презентацији Повереника.

3.7.4. Из медија

О дискриминацији и положају ЛГБТ особа у Србији медији су извештавали више него протеклих година. Може се уочити да у протеклој години ова друштвена група није била повод за информисање јавности само пред одлуку о одржавању Параде поноса, а приметан је и пораст броја колумни које су афирмативно говориле о припадницима сексуалних мањина и осуђивале претње насиљем и дискриминацију ЛГБТ особа. Уочи саме одлуке о забрани Параде поноса, као и након процене да ова манифестација неће бити одржана из безбедносних разлога, повереница је дала неколико интервјуа и гостовала је у информативним емисијама. Сви медији су пренели заједничко

саопштење Заштитника грађана и Повереника за заштиту равноправности о важности одржавања Параде поноса. Значајно је и медијско извештавање у вези с првом правноснажном пресудом за дискриминацију на радном месту на основу сексуалне оријентације (пресуда Апелационог суда у Новом Саду, донета у јануару 2013).

3.8. Дискриминација на основу чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама

Током 2013. поднете су 22 притужбе због дискриминације на основу чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама. Највећи број ових притужби (14) односи се на дискриминацију у поступку запошљавања или на послу.

Овај основ дискриминације заправо садржи три различита основа. Притужбе због дискриминације на основу чланства у синдикату најчешће се подносе против послодаваца, а као дискриминисани се најчешће појављују синдикални представници.

Притужбе које су поднете због дискриминације на основу чланства у удружењу малобројне су и углавном су се односиле на неједнак третман удружења на републичком нивоу у односу на регионална и локална удружења, као и на случајеве у којима су поједина удружења сматрала да су дискриминисана јер нису добила једнак износ средстава на конкурсима у односу на друга удружења.

Најмалобројније су притужбе због дискриминације због чланства у политичкој организацији, а додатни проблем у овим случајевима представљају докази. Подносиоци притужби најчешће наводе да су чули одређене информације и наводе чињенице које нису поткрепљене никаквим доказима.

3.8.1. Поједина мишљења и ирејорукe из ираксе Повереника

Удружењу особа са оштећеним видом републичка организација слепих ускраишла књижице за повлашћену вожњу

Удружење особа с инвалидитетом (особе са оштећењем вида) поднело је притужбу против републичке организације слепих због неиздавања књижица за повлашћену вожњу у путничком саобраћају њиховим члановима. Наведено је да ово удружење није члан републичке организације слепих и да због тога чланови нису добили књижице за повлашћену вожњу, које су део повластица у путничком саобраћају које финансира Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, а издаје републичка организација

слепих. У поступку је утврђено да је као разлог одбијања захтева удружења изричито наведена околност да удружење није у саставу републичке организације слепих. Осим тога, републичка организација није понудила никакве разлоге за одбијање издавања књижица за повлашћену вожњу члановима удружења особа с инвалидитетом на основу којих би се могло закључити да за одбијање издавања књижица постоји објективно и разумно оправдање, те је неиздавањем књижица за повлашћену вожњу члановима удружења особа с инвалидитетом повређено начело једнакости, тј. дискриминисани су чланови овог удружења на основу њиховог чланства у удружењу.

Републичкој организацији слепих препоручено је да обавести удружење особа с инвалидитетом писаним путем о својим надлежностима, односно о пословима које обавља као поверене, као и о процедури добијања књижица и објава за повлашћену вожњу, да предузме све потребне мере како би спречила поступање супротно одредбама Закона о забрани дискриминације, односно омогућила да сви чланови удружења особа с инвалидитетом, као и сва друга лица која испуњавају услове за повлашћену вожњу у путничком саобраћају, добију књижице за повлашћену вожњу, без обзира на чланство у организацији или било које друго лично својство.

Ове препоруке нису спроведене.

Банка преместила синдикалног повереника у друго место рада

Банкарски службеник поднео је притужбу против свог послодавца због дискриминације на основу чланства у синдикалној организацији, у којој је навео да је експозитура у којој је радио затворена, да су сви остали запослени премештени на рад у друге пословне јединице у истом граду, а да је само он премештен у пословну јединицу у друго насељено место. Сматра да је дискриминисан на основу синдикалног ангажовања, јер чим је обавестио послодавца да је основао синдикат и да је синдикални повереник, премештен је у пословну јединицу ван града, а затим је добио и упозорење о постојању разлога за раскид уговора о раду. Банка је у изјашњењу навела да га је преместила на друго радно место јер је дуго био одсутан с посла због болести, па његово премештање није решено истовремено када је решавано за друге запослене, а упозорење о постојању разлога за отказ уговора о раду уручено му је због кршења правила пословања банке. У току поступка је утврђено да је банка све запослене (32) из експозитуре која је престала да постоји преместила у различите организационе јединице у истом месту, а да је само подносилац притужбе премештен у организациону јединицу у другом насељеном месту. Дато је мишљење да је извршен акт дискриминације на основу чланства у синдикалној организацији, а банци је препоручено да мишљење и препоруку Повереника за заштиту равноправности објави на

огласној табли или другом видном месту у просторијама Централне банке и електронском путем достави свим запосленима банке у свим експозитурама у Републици Србији.

У моменту писања извештаја, још увек није протекло додатни рок за поступање по препорукама, одређен решењем о опомени.

Дискриминајорно понашање послодавца према запосленом због синдикалној деловања

Запослени је поднео притужбу против послодавца због дискриминације на основу чланства у синдикалној организацији и навео је да су након формирања синдиката у овом привредном друштву, отпуштени сви чланови синдикалног одбора, укупно седам запослених, и то тако што је послодавац „активирао“ претходно потписане бланко споразумне раскиде уговора о раду. Након окончаног судског поступка којим је утврђено да је његов отказ био незаконит и послодавцу наложено да га врати на рад, није му омогућено да се врати на своје радно место, већ је стално добијао потврде (налоге) којима га је послодавац упућивао кући. После неколико недеља проведених ван радног места, добио је премештај на рад код другог послодавца. У поступку је утврђено да је подносилац притужбе био члан синдикалног одбора синдиката, да је водио два судска поступка против послодавца, да је свим члановима синдикалног одбора престао радни однос, као и да је суд у шест случајева утврдио да је радни однос престао на незаконит начин. Утврђено је и да је подносилац притужбе, након што га је суд вратио на рад, био у радном односу код овог послодавца у три периода, али је све време провео ван радног места, по налогу послодавца.

Дато је мишљење да је послодавац онемогућио запосленог да буде на радном месту и да обавља рад, тако што га је константно и у дужем временском периоду упућивао кући, а такво понашање послодавца је последица синдикалног деловања запосленог. Због тога је послодавцу препоручено да без одлагања предузме све потребне мере које ће омогућити да подносилац притужбе обавља посао на свом радном месту, под једнаким условима као и остали запослени, као и да убудуће води рачуна да својим поступцима не крши одредбе Закона о забрани дискриминације.

Ова препорука није спроведена.

3.8.2. Из медија

У 2013. објављено је свега неколико текстова о дискриминацији у политичким, синдикалним и другим организацијама. Највише медијске пажње

привукао је случај медицинске сестре која је тврдила да је на основу страначке припадности дискриминише директорка здравствене установе у којој је запослена. Прилози о овом случају објављени су у неколико дневних листова.

3.9. Дискриминација на основу здравственог стања

У 2013. поднето је 109 притужби због дискриминације на основу здравственог стања, што чини 16,3% од укупног броја притужби и што их по бројности ставља на прво место. Највише притужби због дискриминације на основу здравственог стања поднето је у области здравствене заштите, у поступку пред органима јавне власти и поступку запошљавања или на послу.

Број притужби због дискриминације на основу здравственог стања је десет пута већи него 2012, када је поднето 18 притужби по овом основу. Разлог за овако драстично повећање притужби јесте чињеница да је једна невладина организација поднела 64 притужбе против стоматолошких ординација, као резултат ситуационог тестирања дискриминације. У 63 случаја утврђено је да су стоматолошке ординације одбиле да закажу преглед добровољном испитивачу дискриминације због његовог ХИВ статуса.

Треба имати у виду да је здравствено стање често навођено уз још неки основ дискриминације, најчешће уз инвалидитет. Грађани су у притужбама наводили овај основ сматрајући да су дискриминисани и због саме чињенице да су лошег здравственог стања, као и због тога што су сматрали да због здравственог стања нису у могућности да остваре своја права.

3.9.1. Поједина мишљења и препоруке из праксе Повереника

Дискриминација деце у вртићу на основу здравственог стања

Отац два дечака поднео је притужбу против предшколске установе коју дечаци похађају, сматрајући да су његови синови дискриминисани јер имају посебне захтеве у вези са исхраном. Дечацима су дијагностиковане алергије на млеко, млечне производе и јаја, а родитељи су о томе обавестили вртић приликом уписа. Обавештени су да вртић нема могућност да за дечаке обезбеди посебну исхрану, али да родитељи могу да доносе храну од куће када се у вртићу служе оброци које дечаци не могу да једу. Убрзо се испоставило да око 80% оброка у вртићу садржи намирнице које дечаци не могу да једу, односно да највећи број оброка за дечаке родитељи морају да донесу у вртић. Након неког времена, родитељи су поново тражили од вртића да се за дечаке обезбеде посебни или заменски оброци, али су добили исти одговор. Родитељи су се затим обратили Секретаријату за образовање и дејчу

заштиту, где су добили уверавања да ће се у вртић достављати намирнице које дечаци могу да једу. Међутим и ово је било безуспешно, јер није било довољно разноврсних намирница, а дечаци су по неколико дана заредом јели исте намирнице. Предшколска установа је у изјашњењу навела да нема могућности да обезбеди замену за оброке који садрже намирнице на које су дечаци алергични, а да је исхрана у предшколским установама прописана правилником на основу кога се одређује количина протеина коју деца сваког дана треба да унесу. Централна кухиња ове установе намењена је за упола мањи број деце, број радника који раде у кухињама није довољан, а набавка намирница је у надлежности Секретаријата за образовање и дечју заштиту. С друге стране, Секретаријат је навео да предшколске установе самостално припремају оброке за децу и да њихови нутриционисти планирају исхрану деце и припремају јеловник.

С обзиром да дечаци не могу да конзумирају све врсте намирница, они нису у могућности да за време боравка у вртићу конзумирају оброке који су припремљени за сву децу, што указује на то да се они налазе у битно различитој ситуацији у односу на осталу децу, која немају посебне захтеве у исхрани. С обзиром на то да је исхрана у предшколским установама организована тако да одговара потребама деце широке популације и иста је за сву децу, примена овог правила, које је једнако за све, производи изразито негативне последице за ова два дечака, али и за сву другу децу која се налазе у истој или сличној ситуацији као они. Начин исхране који је прилагођен деци која имају посебне захтеве у вези са исхраном може се организовати, а предшколске установе су дужне да узму у обзир различитост деце. У мишљењу је указано и на чињеницу да предшколска установа има нутриционисте који могу да припреме јеловник за ове дечаке, као и да је неприхватљиво да се њима испоручују исти оброци као и деци која немају специфичне захтеве у вези са исхраном.

Имајући у виду да предшколска установа није обезбедила исхрану за ова два дечака у складу с њиховим здравственим стањем, посредно их је дискриминисала, јер је обезбеђивала исту храну за сву децу, без уважавања специфичне ситуације у којој се ови дечаци налазе. Због тога је предшколској установи препоручено да предузме све мере како би овим дечацима, као и свој осталој деци, обезбедила исхрану у складу с њиховим здравственим стањем.

Ова препорука је спроведена.

Стоматолошке ординације одбијају да њруже услућу особама које живе са ХИВ-ом

Организација која се бави заштитом људских права особа које живе са ХИВ-ом, спровела је ситуационо тестирање дискриминације у београдским стоматолошким ординацијама, у периоду од априла до јула 2013, с циљем да

се непосредно провери примена правила о забрани дискриминације у пружању стоматолошких услуга.

Тестирање је извршено у 420 стоматолошких ординација, након чега је поднето 64 притужбе против стоматолошких ординација из Београда. На основу извештаја о спроведеном ситуационом тестирању утврђено је да ординације против којих је поднета притужба не третирају једнако пацијенте који имају ХИВ у погледу пружања стоматолошких услуга. На основу ових притужби донето је 63 мишљења с препорукама, а један поступак је обустављен.

Имајући у виду чињеницу да су притужбе поднете на основу ситуационог тестирања дискриминације, потребно је детаљније појаснити смисао ситуационог тестирања дискриминације и прописе којима је тестирање регулисано. Закон о забрани дискриминације уводи у правни систем Републике Србије институт добровољног испитивача дискриминације (тестер). У питању је особа која се свесно изложила дискриминаторном поступању у намери да у конкретном случају непосредно провери примену правила о забрани дискриминације. С обзиром на то да у судском и у другим поступцима доказивање дискриминације стандардним доказним средствима често не даје задовољавајуће резултате, законом је успостављен посебан метод добровољног испитивања дискриминације (ситуационог тестирања), који олакшава доказивање дискриминације. Ситуационо тестирање користи се с циљем да се дискриминација утврди „на лицу места“, како би се доказало неједнако (неповољније) третирање лица или групе лица засновано на неком личном својству, односно, како би се учиниле видљивим дискриминаторне праксе. Овај метод/механизам омогућава откривање дискриминације која је често „прикривена“ и правда се различитим изговорима. Ситуационо тестирање је посебан механизам који подразумева креирање одређене ситуације, у којој је особа (потенцијални дискриминатор) доведена у позицију да може да се понаша/поступа дискриминаторно без бојазни да је неко посматра, а тестери су они који се излажу поступању потенцијалног дискриминатора и проверавају да ли се он у датој ситуацији дискриминаторно понаша. Ситуациона тестирања имају велики потенцијал за ојачавање доказа дискриминаторног поступања у појединачним случајевима, а користе се и за подизање свести јавности и развој јавних политика.

У свим овим случајевима на основу којих су поднете притужбе против стоматолошких ординација, тестер је најпре заказао стоматолошку интервенцију, па онда обавестио особу из ординације да има ХИВ, након чега му је одбијана већ заказана интервенција, а као разлози су навођени недостатак адекватне опреме и стерилизатора, недовољна стручност особља, а најчешће је упућиван да интервенцију уради на Стоматолошком факултету. Такође, било је ситуација у којима је тестеру речено да сачека неколико дана да

се набави одговарајућа опрема или да је неопходна консултација с колегом и/или стоматологом. У већини оваквих случајева из ординације нису накондно контактирали с тестером.

Као разлог за одбијање да се пружи услуга, стоматолошке ординације су у изјашњењима најчешће наводиле да особље није довољно обучено, да нема довољно особља, да је Стоматолошки факултет најстручнија институција за ову врсту процедура или да стоматолог није био у психичком стању да ради с високоризичним пацијентом. Многи су се у изјашњењима позивали на одредбе Етичког кодекса стоматолога, према којима стоматолог има могућност да одбије лечење пацијента уколико процени да психички, стручно или организационо није у стању да пружи одговарајући ниво стоматолошке услуге. Било је неколико ситуација у којима су стоматолози негирали позив тестера или су негирали тачност навода из извештаја.

У овим поступцима је утврђено да је према тестеру неједнако поступано на основу његовог здравственог стања, јер особе које немају ХИВ имају могућност да у овим стоматолошким ординацијама без икаквих тешкоћа закажу преглед или интервенцију, као и да им буду пружене стоматолошке услуге, док је особама које живе са ХИВ-ом онемогућено чак и да закажу долазак.

Повереница је дала мишљења да су стоматолошке ординације извршиле акт непосредне дискриминације на основу здравственог стања, јер су неоправдано одбиле да пруже стоматолошку услугу особи која живи са ХИВ-ом и која је желела да закаже стоматолошку интервенцију у овим ординацијама. Због тога је стоматолошким ординацијама препоручено да обезбеде пружање здравствених услуга особама које живе са ХИВ-ом и да се убудуће суздржавају од неоправданог одбијања да пруже здравствене услуге или од постављања посебних услова особама које живе са ХИВ-ом, а који нису оправдани медицинским разлозима.

3.9.2. Мишљења о нацртима ојшћих љравних акћа

Мишљење о одредбама Предлога закона о љравима љацијенћа

Повереница је дала мишљење о одредби Предлога закона о правима пацијената којом је прописано да „љацијенћ има љраво на једнак љрисћуљ здрављвеној служби, без дискриминације у односу на финансијске мољћностљ, месћо сћановања, врстљу обољења или време љрисћуљја здрављвеној служби“, која је уједно и једина одредба у којој помиње израз „дискриминација“. Повереница је указала на то да, уколико се ова одредба не измени, може доћи до несагледивих последица с аспекта остваривања права пацијената на

слободу од дискриминације, имајући у виду веома рестриктивно постављену листу личних својстава у односу на које важи забрана дискриминације.

Закон о правима пацијената усвојен је 22. маја 2013. године. Одредба закона на коју се односило мишљење Повереника за заштиту равноправности делимично је измењена, али не на начин на који је то препоручено.

3.9.3. Саопшћење јавности

Поводом Светског дана борбе против АИДС-а, повереница је упозорила да је у Србији и даље распрострањена дискриминација особа које живе са ХИВ-ом/АИДС-ом. Светски дан борбе против АИДС-а обележава се од 1988. и прилика је да се у целом свету подигне свест о овој болести, подсети на оне који су преминули од последица АИДС-а, као и да се прославе успеси постигнути у повећању доступности лечења ХИВ-а у свету.

3.9.4. Из медија

Највећу медијску пажњу у 2013. изазвале су притужбе против више од 60 стоматолошких ординација из Београда које су одбиле да пруже услугу особама које живе са ХИВ-ом. Интересовање медија за ове случајеве показало је да новинари постају све више свесни колико је битно да јавности укажу на то с каквом се све дискриминацијом и стигматизацијом у Србији сусрећу припадници маргинализованих група. Генерално, медији чешће него раније препознају важност праћења и извештавања о овим случајевима, јер грађани Србије исказују висок степен нетолеранције према особама које живе са ХИВ-ом.

3.10. Вишеструка дискриминација

Вишеструка дискриминација је тежак облик дискриминације и постоји када је лице дискриминисано на основу више личних својстава, нпр. жена с инвалидитетом ромске националности може бити дискриминисана по основу пола, националне припадности и инвалидитета.

Током 2013. поднето је 116 притужби, у којима је наведено више личних својстава, што може да указује на повећани ниво свести грађана да је у неким ситуацијама дискриминација заснована на више основа. Током 2012. поднето је 32 притужбе, у којима је било наведено више личних својстава, а ове године 116, што је значајно повећање. У највећем броју случајева радило се о дискриминацији на основу пола, уз још један или више основа. Расположиви подаци указују на забрињавајућу чињеницу да су најчешће жртве

вишеструке дискриминације жене, које су осим због свог пола, дискриминисане још по неком основу.

3.10.1. Поједина мишљења и ирејорукe из ираксе Повереника

Дискриминајорна иишања у уишјнику за зайослење

Невладина организација је поднела притужбу против једног предузећа због упитника за запослење који је постављен на интернет презентацији овог друштва, с обзиром на то да се поједина питања у овом упитнику односе на нарочито осетљиве податке и лична својстава кандидата и кандидаткиња који конкуришу за посао код овог послодавца. Питања која су посебно осетљива су: а) име оца, б) брачно стање, в) деца и г) војна обавеза. Утврђено је да постављање ових питања у упитнику за запослење представља повреду императивних прописа о забрани дискриминације и да лична својства лица која подносе пријаву за запослење, никако не представљају стварни и одлучујући услов за обављање посла, имајући у виду природу и особеност посла и делатност коју обавља ово привредно друштво. Утврђено је, такође, да је ово привредно друштво, након достављања изјашњења на притужбу, уклонило са своје интернет презентације овај упитник.

Донето је мишљење да је постављањем упитника за запослење на интернет презентацији овог друштва, у којем се од кандидата који конкуришу за посао захтева да се изјасне о подацима који се тичу њихових личних својстава, и то: а) име оца, б) брачно стање и в) деца, ово предузеће извршило је акт дискриминације у области запошљавања и рада на основу пола, брачног и породичног статуса. Имајући у виду да је упитник уклоњен са сајта током поступка, дата је препорука да привредно друштво убудуће, приликом оглашавања радних места и разговора с лицима која конкуришу за посао, не понавља акт дискриминације постављањем недопуштених питања која се тичу њихових личних својстава.

Изјашњавање о личним својствима (националност, сјраначка иријадност, верско убеђење, брачни сјаијус и осуђиваносј) *ириликом конкурисања за иосао*

Притужбу је поднела невадна организација против једног предузећа, због упитника за запослење који је постављен на интернет презентацији, у којем су постављена питања која се тичу личних својстава кандидата који конкуришу за посао код овог послодавца. Питања која су посебно осетљива су: а) брачно стање (деца, планови, иностранство), б) националност, в) да ли верујете у бога, верска припадност (крсна слава), г) страначка припадност

и д) да ли сте осуђивани. Утврђено је да наведена питања представљају повреду императивних прописа о забрани дискриминације и да лична својства лица која подносе пријаву за запослење не представљају стварни и одлучујући услов за обављање посла, имајући у виду природу и особеност посла и делатност коју обавља ово привредно друштво. Утврђено је, такође, да је ово привредно друштво након достављања изјашњења на притужбу, уклонило са своје интернет презентације наведени упитник.

Дато је мишљење да је постављањем упитника за запослење на интернет презентацији, у којем се од кандидата и кандидаткиња који конкуришу за посао захтева да се изјасне о подацима који се тичу њихових личних својстава, и то: а) брачно стање (деца, планови, иностранство), б) националност, в) да ли верујете у бога, верска припадност (крсна слава), г) страначка припадност и д) да ли сте осуђивани, привредно друштво извршило акт дискриминације у области запошљавања и рада на основу брачног и породичног статуса, националне припадности, верског уверења, политичког убеђења и осуђиваности. Имајући у виду да је овај упитник уклоњен са сајта током поступка, овом предузећу је препоручено да убудуће, приликом оглашавања радних места и разговора с лицима која конкуришу за посао, не понавља акт дискриминације постављањем недопуштених питања која се тичу њихових личних својстава.

Послодавац тражи раднице старије 20–40 година

Удружење грађанки поднело је притужбу против предузетника, власника угоститељско-трговинске радње, због објављивања огласа за посао следеће садржине: „*Пошребна радница за рад у угоститељском објекту, старије 20–40 година.*“ Овим огласом постављени су услови којима се тражи одређени пол и године кандидата. Имајући у виду природу и особеност посла у угоститељско-трговинском објекту, односно, сагледавајући стварне и одлучујуће услове за обављање овог посла, очигледно је да је постављање ових услова неоправдано и да не постоје објективни разлози за елиминисање кандидата на основу пола и старосног доба. Због тога је дато мишљење да је власник овог угоститељско-трговинског објекта, прописивањем услова за пријем у радни однос којим су одређени пол и старост кандидата, прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације, Закона о равноправности полова и Закона о раду. Стога му је препоручено да убудуће не објављује огласе за посао који садрже дискриминаторне услове за запослење, и то оне који се односе на пол и старосно доба кандидата, као и да мишљење и препоруку Повереника за заштиту равноправности објави на огласној табли или другом видном месту у просторијама угоститељско-трговинске радње.

3.10.2. Прекршајни њосћујци

Повереник је током 2013. поднео два захтева за покретање прекршајног поступка због вишеструке дискриминације. Први је поднет против једног привредног друштва и директора као одговорног лица, због објављивања огласа који садржи дискриминаторне услове на основу више личних својстава за запошљавање на радном месту пословни асистент и хостеса. Прекршајни поступак је у току. Други захтев поднет је против привредног друштва и директора као одговорног лица, због упитника за запослење који је постављен на интернет презентацији овог привредног друштва. Упитник садржи дискриминаторне услове за кандидате који желе да заснују радни однос код овог послодавца, од којих се захтева да одговоре на питања која се тичу њихових личних својстава: брачно стање, националност, верска припадност (крсна слава), да ли верујете у бога, страначка припадност и осуђиваност. Прекршајни поступак је у току.

3.10.3. Прејоруке орјанима јавне власћии и друјим лицима

Прејорука мера Минисћарсћиву одбране за осћваривање равнойравносћии њриликом одређивања њосебних крићеријума за њријем на рад у војна њредсћавнишћива Републице Србије

Министарству одбране Републике Србије упућена је препорука мера за остваривање равноправности у којој је наглашено да је потребно ускладити Одлуку о посебним критеријумима за пријем на рад у Војна представништва Републике Србије број 95, од 19. јула 2010, с антидискриминационим прописима, и то тако што ће се уклонити посебни критеријуми који се односе на брачни статус и године живота кандидата и кандидаткиња, с обзиром на то да је, међу посебним условима конкурса, одређено да је потребно да кандидат буде ожењен и да води супружника у иностранство, као и да не буде старији од 50 година у години у којој конкурише. Ова препорука је спроведена.

3.10.4. Предлој за оцену усћавносћии и законийосћии

Предлој за оцену усћавносћии и законийосћии члана 14. сћлав 1. Закона о финансијској њодршци њородици са децом („Службени њласник РС“, бр. 16/02, 115/05 и 107/09)

Уставном суду поднет је предлог за оцену уставности и законитости члана 14. став 1. Закона о финансијској подршци породици са децом, којим је прописано да родитељски додатак остварује мајка за прво, друго, треће и

четврто дете, под условом да је држављанка Републике Србије, да има пребивалиште у Републици Србији и да остварује право на здравствену заштиту преко Републичког завода за здравствено осигурање. Повереница је мишљења да ова одредба није у сагласности са Уставом РС, односно одредбом којом је забрањена свака дискриминација по било ком основу, као и одредбом којом је прописано да деца уживају људска права примерено свом узрасту и душевној зрелости. Поступак за оцену уставности и законитости је у току.

3.11. Дискриминација на основу других личних својстава

Поред напред наведених личних својстава која су посебно анализирана, поднете су и 52 притужбе због дискриминације по другим основима. За сваки од ових основа број поднетих притужби је испод 2% од укупног броја. Поднето је 11 притужби због дискриминације на основу изгледа, 10 на основу генетских особености, девет на основу држављанства, пет због расне дискриминације, пет на основу предака и 12 због боје коже, језика и рођења. Поред тога, у 45 притужби је као основ дискриминације наведено неко лично својство које није у закону експлицитно прописано (место пребивалишта, статус интерно расељеног лица, руководећи положај у компанији).

3.11.1. Поједина мишљења и препоруке из праксе Повереника

Двосмјеруки износ поклон-честитике за 8. март за запосленим женама на руководећим позицијама

Организација цивилног друштва поднела је притужбу поводом одлуке јавног предузећа да за Међународни дан жена запослене жене награди новчаним износом, и то: жене на руководећим положајима износом од 6.000,00 динара, а жене које нису на руководећим положајима износом од 3.000,00 динара. У изјашњењу, директор предузећа навео је да су разлике у висини поклона настале због разлика у зарадама запослених жена, јер поклон-ваучери имају карактер зараде. У поступку је утврђено да је предузеће доделило запосленим женама поклон-ваучере у различитим новчаним износима, у зависности од позиције, тј. руководећег положаја: жене запослене на руководећим положајима добиле су поклон-ваучере у износу од 6.000,00 динара, док су женама које обављају друге послове у овом предузећу поклоњени ваучери у износу од 3.000,00 динара. С обзиром на то да је разлика у вредности поклона поводом Међународног дана жена била заснована на чињеници да ли се запослене налазе или не налазе *на руководећем положају* код послодавца, то се, у конкретном случају, разликовање у вредности поклона заснива на позицији, односно, положају запослених жена у овом предузећу, што може да буде лично својство, имајући у виду да Законом о забрани дискриминације није затворена листа основа дискриминације.

Одлука јавног предузећа да запослене жене приликом доделе поклон-ваучера подели у две категорије у зависности од позиције и додели им различите износе поклона нема објективно и разумно оправдање и представља неоправдано прављење разлике између две категорије запослених жена на основу позиције/положаја који имају код послодавца. Наиме, повод, карактер и сврха доделе овог поклона јесу да послодавац обележи овај празник и укаже пажњу свим запосленим женама, а не да их награди за сложеност и одговорност послова и задатака које обављају. Према томе, уколико послодавац жели да запослене награди због сложености и одговорности посла, има могућност да то уради кроз друге компоненте зараде. Међутим, уколико послодавац одлучи да запосленима обезбеди поклон поводом Међународног дана жена, износ поклона мора бити једнак за све запослене жене, без обзира на њихова лична својства.

Јавном предузећу је препоручено да на огласној табли објави мишљење и препоруку Повереника за заштиту равноправности, заједно с писаним извештајем запосленим женама које нису на руководећим положајима због дискриминаторног поступања према њима приликом доделе поклон-ваучера за Међународни дан жена и да убудуће води рачуна да својим поступцима не крши одредбе Закона о забрани дискриминације.

Ове препоруке су спроведене.

Кандидајкиња не може да се зайосли јер је из групој трага

У оквиру пројекта једног завода за заштиту споменика, подносиатељка притужбе је била чланица стручног тима на пројекту конзерваторско-рестаураторских радова. Када је ангажман требало да јој се продужи, руководиатељка радова ју је обавестила да не може да је ангажује даље, с обзиром на то да не живи у граду у којем се конзерваторско-рестаураторски радови обављају. Одлуку о неангажовању донела је директорка завода, усмено је одлуку саопштила руководиатељки радова, која је о томе сачинила службену белешку. У поступку је утврђено да подносиатељка притужбе није ангажована за даље обављање посла на конзерваторско-рестаураторским радовима само на основу чињенице да није из града у којем се радови обављају, иако је у погледу стручне спреме и професионалних стандарда испуњавала услове, а према процени руководиатељке радова, било је потребно њено учешће у овим радовима. Постављање услова који се односе на пребивалиште, у конкретном случају, није било допуштено и оправдано.

Повереница је дала мишљење да је завод за заштиту споменика извршио акт непосредне дискриминације на основу места пребивалишта, јер није омогућио радно ангажовање подносиатељке притужбе на пројекту конзерваторско-рестаураторских радова зато што нема пребивалиште у месту где су

се радови обављали. Заводу је препоручено да приликом избора кандидата за било који вид радног ангажовања поштује императивне законске прописе према којима било које лично својство лица мора представљати стварни и одлучујући услов за обављање посла, с обзиром на природу и особеност посла и услове у којима се обавља, као и да мишљење и препоруку Повереника за заштиту равноправности објави на огласној табли или другом видном месту у својим просторијама.

Ове препоруке су спроведене.

Ускраћена стоматолошка заштита на терет обавезног здравственог осигурања интерно расељеном лицу

Подносилац притужбе је навео да је интерно расељено лице, да је незапослен, пријављен код Националне службе за запошљавање и здравствено осигуран као расељено лице са КиМ. Филијала Републичког фонда за здравствено осигурање донела је решење којим је одбијен његов захтев за издавање потврде за остваривање права на стоматолошку здравствену заштиту на терет обавезног здравственог осигурања. Као разлог за одбијање издавања ове потврде наведено је да није осигуран као незапослено лице (члан 22. Закона о здравственом осигурању), већ је осигуран као интерно расељено лице са КиМ.

Анализа одредаба Закона о здравственом осигурању показала је да су њима прописане одређене групе лица, између осталог и из категорије социјално угрожених лица, које могу да остваре право на преглед и лечење болести уста и зуба на терет обавезног здравственог осигурања, те је ситуација у којој се налази подносилац притужбе упоредива са ситуацијом у којој се налазе незапослени осигураници и осигураници из других категорија социјално угроженог становништва, који нису интерно расељена лица, а који могу да остваре право на стоматолошку здравствену заштиту на терет обавезног здравственог осигурања. Нејасно је из којих разлога надлежна филијала РФЗО није издала ову потврду подносиоцу притужбе, посебно ако се има у виду да у Закону о здравственом осигурању нема посебних одредаба којима се регулише здравствено осигурање интерно расељених лица, али је евидентно да спадају у категорију социјално угроженог становништва, као и да је подзаконским актом одређено да имају својство осигураника и да им се издају здравствене књижице. Свако интерно расељено лице треба да има право на прегледе и лечење болести уста и зуба на терет обавезног здравственог осигурања уколико испуњава услове који важе за осигуранике који немају овај статус. С обзиром на то да би ово право могао да оствари било који грађанин Србије који је незапослен и чија су месечна примања испод утврђеног цензуса, нема разлога да се подносиоцу притужбе ово право ускрати на основу његовог статуса интерно расељеног лица, занемарујући

чињеницу да је он такође грађанин Републике Србије, који је незапослен и има приходе испод утврђеног цензуса.

Због тога је дато мишљење да је подносиоцу притужбе ускраћено право на стоматолошку здравствену заштиту на терет обавезног здравственог осигурања на основу његовог личног својства, односно због чињенице да је интерно расељено лице са КиМ. Филијали Републичког фонда за здравствено осигурање препоручено је да предузме све неопходне мере из своје надлежности како би подносиоцу притужбе, као и свим другим интерно расељеним лицима с територије АП Косово и Метохија, издала потврде о остваривању права на стоматолошку заштиту на терет обавезног здравственог осигурања.

Ове препоруке нису спроведене ни у накнадном року, одређеном решењем о опомени.

3.11.2. Мишљења о нацртима ојшћих љравних аката

О нацртима општих правних аката у вези с дискриминацијом на основу личних својстава која су сврстана у категорију „друга лична својства“ и о нацртима општих правних аката која су значајна за унапређивање равноправности, а која нису представљена у оквиру појединачних основа дискриминације, Повереник је, у току 2013. дао:

- мишљење о појединим одредбама Радне верзије закона о посредовању и решавању спорова;
- мишљење о Нацрту закона о општем управном поступку;
- мишљење о појединим одредбама Радне верзије нацрта закона о бесплатној правној помоћи.

3.11.3. Ујозорења и саојшћенења јавности

У издатом упозорењу повереница је осудила поновно лепљење плаката организације СНП Наши широм Србије, против челних људи појединих невладиних организација и медијске куће Б92, и затражила хитну реакцију надлежних државних органа.

3.12. Исходи поступака

Активности које Повереник спроводи на отклањању и превенцији дискриминације, односно на унапређењу равноправности, резултирале су повећаним знањем опште јавности о самом феномену дискриминације, као и повећаним поверењем у институцију Повереника за заштиту равноправности.

Иако се грађани још увек често обраћају Поверенику због разних догађаја, аката и понашања која не представљају дискриминацију, од велике је важности да се комуникација и сарадња између грађана и Повереника унапређује и оснажује.

У случајевима поводом којих је поступак обустављен јер не постоји повреда права из антидискриминационих прописа, подносилац притужбе се обавештава о разлозима због којих се даље не поступа по притужби, али се уједно дају информације о томе коме се може обратити и на који начин може да заштити своја права.

Од 716 притужби које је Повереник примио током 2013, у 108 случајева је утврђена дискриминација и донето је мишљење уз које су издате одговарајуће препоруке. У 32 случаја донето је мишљење да није било дискриминације. Притужбе су одбачене у 212 случајева, од тога 29 због ненадлежности Повереника за заштиту равноправности, а 183 због непотпуности притужбе и других разлога који онемогућавају поступање по притужби.

Поступак по притужби обустављен је у 339 случајева, од тога у 256 јер је из самих притужби било очигледно да нема повреде права на коју подносилац притужбе указује, у 62 случаја због покренутог или окончаног судског поступка у истој ствари, у 17 случајева када због протекла времена није било могуће постићи сврху поступања, а четири поступка су окончана обуставом јер су притужбе повучене.

Илустрације ради, приказаћемо три случаја у којима је, сагласно закону, поступак обустављен због тога што је било очигледно да нема повреде права на равноправност на које је у притужбама указано.

Услови за одлазак у пензију просветних радника

Неколико грађана се обратило Поверенику због одредаба Закона о изменама и допунама Закона о основама система образовања и васпитања, којима су прописани услови за одлазак у пензију. Сматрају да су просветни радници стављени у неравноправан положај, с обзиром на то да морају да иду у пензију када остваре један од услова за пензију, нпр. са 40 година радног стажа, иако немају 65 година, док све друге професије имају право на рад до 65 година живота. Неспорно је да је питање испуњавања услова за одлазак у пензију различито регулисано за просветне раднике у односу на услове прописане Законом о пензијском и инвалидском осигурању. Међутим, није свако прављење разлике уједно и дискриминација, већ је потребно да прављење разлике, односно неједнако поступање, буде неоправдано. Уколико постоји објективно и разумно оправдање за неједнак третман, такво поступање неће бити дискриминаторно. У овом случају, може се закључити да је сврха про-

писивања другачијих услова за одлазак у пензију просветних радника била да се просветним радницима пружи заштита због врсте посла који обављају, имајући у виду да овај посао са собом носи специфичне одговорности. Поред тога, чињеница да је неко запослен у систему образовања и васпитања (просветни радник) не представља лично својство (основ дискриминације), већ радноправни статус просветног радника, на који се примењују посебна правила о одласку у пензију.

Смањење коефицијената за обрачун зараде

Послодавац је изменама акта о систематизацији смањio коефицијенте на основу којих се обрачунава зарада. На основу смањених коефицијената, зарада је умањена свим запосленима, а смањење коефицијента је било веће за радна места у којима се рад изводи у сменама, па је и умањење зараде сменским радницима било веће. Подносилац притужбе сматра да је послодавац на овај начин извршио дискриминацију запослених који раде по сменама. Статус запослених који раде у сменама није њихово лично својство, већ је у питању радноправни статус. Због тога се поступак послодавца не може оквалификовати као дискриминаторан, јер не постоји основ дискриминације (лично својство).

Злостављање на раду

Подноситељка притужбе је навела да је претпостављени злостављају, и то тако што добија налоге да ради послове других колега, а у једном тренутку је била принуђена да исели комплетну архиву из канцеларије и однесе је кући, док су спремачице остатак архиве бациле у контејнер. Злостављање на раду (мобинг) представља свако активно или пасивно понашање према запосленом или групи запослених код послодавца, које се понавља, а које за циљ има или представља повреду достојанства, угледа, личног и професионалног интегритета, здравља, положаја запосленог и које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење, погоршава услове рада или доводи до тога да се запослени изолује или наведе да на сопствену иницијативу раскине радни однос или откаже уговор о раду или други уговор. Злостављање на раду у одређеним случајевима може представљати и дискриминацију, али само онда када је засновано на неком личном својству запосленог. У конкретном случају није утврђено да је овакво поступање послодавца засновано на неком личном својству подносиољке притужбе, због чега нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, а заштита од злостављања на раду се остварује у посебно прописаном поступку.

4. Сарадња повереника

Током 2013. институција Повереника за заштиту равноправности унапредила је и продубила сарадњу с досадашњим партнерима и успоставила сарадњу с новим партнерима, с циљем да с њима заједнички ради на сузбијању дискриминације и унапређивању равноправности. Одржана су бројна предавања, радионице, едукативни семинари, тематски састанци и друго.

Посебно добру сарадњу Повереник је имао с другим независним државним органима и организацијама цивилног друштва у области заштите права на равноправност.

Сарадња с партнерима на локалном нивоу веома је значајна за јачање механизма заштите од дискриминације. У складу с несумњивим потребама, али и са Закључком поводом разматрања Редовног годишњег извештаја Повереника за заштиту равноправности за 2012. („Службени гласник РС“, број 57/13), у којем је наглашено да Народна скупштина подржава оснивање регионалних канцеларија Повереника, покренут је поступак отварања прве регионалне канцеларије Повереника за заштиту равноправности у Новом Пазару.

Повереница и представници Стручне службе Повереника, имали су више сусрета и разговора с представницима међународних организација и дипломатских мисија у Србији: новим шефом Делегације Европске уније у Србији, високом комесарком за људска права Уједињених нација, замеником амбасадора Велике Британије, директором Европског центра за права Рома, програмском директорком фондације Sigrid Rausing Trust, министром за људска права Краљевине Холандије и другима.

У циљу ближе сарадње с кључним партнерима, али и веће доступности грађанима, Повереник је припремио више едукативних публикација на језицима националних мањина и на Брајевом писму.

4.1. Сарадња са организацијама цивилног друштва

Имајући у виду чињеницу да су организације цивилног друштва значајни актери у борби против дискриминације и да су стратешки партнери Повереника за заштиту равноправности, успешна сарадња настављена је и током претходне године.

У сарадњи с организацијама Праксис и Регионални центар за мањине, настављене су активности на спровођењу пројекта „Једнаке шансе за боље могућности: јачање Рома у борби против дискриминације“, који финансира Краљевина Холандија. О раду Повереника разговарали смо са нашим суграђанима

ромске националности широм Србије – у Београду, Зрењанину, Врању, Нишу, Бујановцу, Пожеги, Крагујевцу, Новом Бечеју, Суботици, Сурдулици, Пироту, Бору и Новом Саду. Састанак с делегацијом Женске синдикалне мреже Конфедерације слободних синдиката, у организацији Повереника и ТАССО канцеларије у Србији, био је посвећен изазовима и даљим плановима у спровођењу добровољног испитивања дискриминације, тј. ситуационом тестирању дискриминације, које се спроводи како би се проверило да ли се у одређеним ситуацијама врши дискриминација.

Запослени у стручној служби Повереника учествовали су на петом Сајму организација цивилног друштва у Београду, на скупу у организацији АС – Центра за оснаживање младих особа које живе са ХИВ-ом и АИДС-ом. Том приликом пружена је институционална подршка представљеној Иницијативи за успостављање националног дана посвећеног особама које живе са ХИВ-ом и АИДС-ом.

У партнерству с Иницијативом за права особа с менталним инвалидитетом MDRI-S, Disability Rights International и Канцеларијом УН за људска права (ОНСНР), Повереник је организовао међународну конференцију „Пословна способност и живот у заједници: заштита права особа са инвалидитетом“. Међународни и домаћи експерти, представници институција, практичари и организације цивилног друштва бавили су се питањима пословне способности и деинституционализације особа с интелектуалним, когнитивним и психосоцијалним тешкоћама.

Након спроведеног конкурса за избор партнерске организације, Повереник за заштиту равноправности и Савез удружења „Кућа људских права и демократије“ склопили су Уговор о међусобним правима, обавезама и одговорностима партнера на реализацији пројекта „Нека равноправност постане стварност“. Циљ пројекта, који кофинансира Краљевина Норвешка, јесте борба против дискриминације и унапређење равноправности спровођењем активности на локалном нивоу, у сарадњи с организацијама цивилног друштва, националним саветима националних мањина и младима с подручја целе Србије.

Институција Повереника наставила је добру сарадњу с организацијама које се баве заштитом права ЛГБТ особа. Повереница је говорила на представљању годишњих извештаја организација Геј стрејт алијансе и Лабриса. Пружена је институционална подршка одржавању Параде поноса 2013. године. Повереница је била гошћа на састанку чланства Геј стрејт алијансе, посвећеном 10. децембру, Дану људских права. На састанку је, између осталог, било речи о конкретним проблемима ЛГБТ особа, као и о будућим активностима и сарадњи Повереника и Геј стрејт алијансе.

На Четвртој годишњој конференцији Виктимолошког друштва Србије, под називом „Жртве и савремени одговори на криминалитет: између заштите и злоупотребе“, представљена је улога Повереника за заштиту равноправности у сузбијању дискриминације.

Повереница за заштиту равноправности подржала је и кампању против насиља над женама и насиља у породици, коју је током 2013. у Београду организовао Аутономни женски центар, као део регионалне кампање. У циљу веће доступности грађанима са оштећеним видом, Повереник је припремио више публикација на Брајевом писму и проследио их свим организацијама које су чланице Савеза слепих Србије, организацијама које нису у саставу Савеза, установама за слепе и слабовиде у Србији, као и Библиотеци за слепе и слабовиде при Народној библиотеци Србије. Уз подршку пројекта ИПА 2011, на Брајевом писму су објављени Закон о забрани дискриминације, информативна брошура о мандату Повереника и начину за подношење притужбе, као и Скраћени извештај Повереника за 2012. годину. Осим тога, Скраћени извештај Повереника објављен је у форми аудио-књиге, као и Практикум за заштиту од дискриминације.

4.2. Сарадња с органима јавне власти

И ове године настављена је сарадња с органима јавне власти. Поред подношења редовног годишњег извештаја о раду Народној скупштини, Повереник је Народној скупштини поднео и два посебна извештаја. Први посебан извештај посвећен је положају особа с инвалидитетом, док је други посебан извештај пружио увид у распрострањеност дискриминације над децом, као и податке о раширености стереотипа, предрасуда и дискриминаторних ставова међу младима. Народна скупштина, на седници Седмог ванредног заседања у 2013, одржаној 1. јула, донела је Закључак поводом разматрања Редовног годишњег извештаја Повереника за заштиту равноправности за 2012, у којем је оценила да је Повереник у извештају целовито представио своје активности у извршавању законских овлашћења која има у спречавању и заштити од дискриминације, као и у остваривању и унапређивању равноправности. Посебно добра сарадња успостављена је с Одбором за права детета и Одбором за људска и мањинска права и равноправност полова.

Сарадња с Министарством унутрашњих послова настављена је и у 2013. години. Одржан је семинар „Министарство унутрашњих послова у превенцији и борби против дискриминације“, као и састанак с начелницом Центра за основну полицијску обуку и представницима Управе за стручно образовање МУП-а, на коме се разговарало о интегрисању тема из области антидискриминације у наставни програм Центра за основну полицијску обуку. Одржана је и дводневна напредна обука припадника Министарства

унутрашњих послова, која треба да омогући развијање професионалних компетенција за рад са осетљивим друштвеним групама у случајевима дискриминације. Припадници Министарства унутрашњих послова који се налазе на руководећим функцијама имали су прилику да се на семинару упознају с делокругом рада Повереника за заштиту равноправности, начинима остварења заштите од дискриминације и законодавним оквиром којим се регулише забрана дискриминације.

Повереник за заштиту равноправности наставио је успешну сарадњу с одабраним представницима који се баве питањима родне равноправности и представницима канцеларија за бесплатну правну помоћ на локалном нивоу. Током 2013. представници стручне службе Повереника посетили су Владичин Хан, Лесковац, Прокупље, општину Медијана у Нишу, Ђуприју, Параћин, Крагујевац и Бачки Петровац. Уз подршку пројекта ИПА 2011, „Спровођење антидискриминационих политика у Србији“, 29. октобра 2013. потписан је Протокол о сарадњи између Повереника за заштиту равноправности, Канцеларије за људска и мањинска права, Сталне конференције градова и општина и једанаест јединица локалне самоуправе. Ради веће доступности грађанима у јединицама локалне самоуправе, Повереник је припремио више публикација на језицима националних мањина.

4.3. Међународна сарадња

Сарадња с регионалним и међународним организацијама и институцијама додатно је ојачана. Представници Повереника активно су учествовали у претприступном процесу сарадње са ЕУ, Унапређеном сталном дијалогу Републике Србије с Европском комисијом, у припреми за експанаторни скрининг, односно у аналитичком прегледу и оцени усклађености прописа Републике Србије с правним тековинама ЕУ.

Повереник је и током 2013. остваривао све бенефиције које пружа чланство у ЕКВИНЕТ-у и значајно доприносио њеном развоју. Ценећи овај допринос и пружајући пуну подршку раду Повереника, Генерална скупштина ЕКВИНЕТ-а одлучила је да јесење заседање Извршног одбора ЕКВИНЕТ-а 2014. буде одржано у Београду, када ће бити организован и семинар европских тела за равноправност, посвећен разматрању афирмативних мера.

Нова партнерства успостављена су и с независним телима страних држава. На позив Омбудсмана Републике Македоније, септембра 2013. повереница и њена помоћница учествовале су на Регионалној конференцији „Посебни изазови који се односе на притужбе по основи етничке дискриминације – регионална размена искустава стручњака“, коју су заједнички организовали учесници пројекта „Примери добре праксе у процесу интеграције Рома“ и Омбудсман Републике Македоније.

Уз подршку британског министарства спољних послова и Комонвелта, у сарадњи са АИРЕ центром, у јуну 2013. одржан је први семинар посвећен јачању капацитета стручне службе Повереника за вођење стратешких парница у случајевима дискриминације. У раду с експертима АИРЕ центра посебна пажња посвећена је индикаторима за селекцију стратешких случајева.

Повереник је, у партнерству с Правосудном академијом, а у сарадњи с Програмом Уједињених нација за развој (UNDP) и уз његову подршку, у периоду од јуна до децембра 2013. организовао и прво национално такмичење у симулацији суђења из области заштите од дискриминације (Moot Court). На такмичењу, одржаном 20–21. децембра, учествовала су 22 тима са свих девет акредитованих правних факултета из целе Србије, као и тим једне невладине организације. Судије на симулацији суђења били су судије Врховног суда Србије, Апелационог суда у Нишу, адвокати и други угледни правници.

Захваљујући подршци UNDP-а, Повереник је крајем 2013. организовао спровођење два истраживања о дискриминацији: „Однос представника органа јавне власти према дискриминацији у Србији“ и „Однос грађана према дискриминацији у Србији“.

У оквиру сарадње с Агенцијом УН за родну равноправност и оснаживање жена (UN Women), кроз Програм европског партнерства са општинама (ЕУ ПРОГРЕС), током новембра и децембра 2013. организоване су посете општинама и градовима на југу Србије, у оквиру којих су представљени механизми заштите од дискриминације. У складу с Националним акционим планом за примену Резолуције 1325 СБ УН – „Жене, мир и безбедност у сектору безбедности Републике Србије“, UN Women и Мултисекторско координационо тело Владе Републике Србије организовали су у марту 2013. вишедневну обуку за будуће едукаторе „особа од поверења“ – особа које ће се, у оквиру институција у којима су запослене, бавити питањима родне равноправности и дискриминације.

Повереник за заштиту равноправности наставио је успешну сарадњу с Фондом Уједињених нација за децу у Србији (Уницеф) на основу Споразума о вишегодишњој сарадњи на превенцији свих облика дискриминације деце. У августу 2013. организован је други по реду семинар намењен деци и младима, с темом „Дискриминација у образовању“, с циљем да полазници науче да препознају дискриминацију, да сами не буду дискриминатори, као и да користе механизме заштите од дискриминације када је потребно. У сарадњи с канцеларијом Уницефа у Србији, припремљен је Посебан извештај о дискриминацији деце, који је представљен 19. новембра 2013. на Јавном слушању у Народној скупштини. Уз подршку Уницефа објављено је друго издање публикације „Сви смо једнаки и можемо заједно“, која је намењена

најмлађој популацији и омогућава да кроз креативну игру стичу знања о важности толеранције и уважавања различитости.

Сарадња са Канцеларијом Савета Европе у Београду настављена је кроз пројекат „Жива библиотека“, која је по други пут организована на Сајму књига, где је више од 700 читалаца ове јединствене библиотеке имало прилику да разговара с припадницима стигматизованих друштвених група: Ромима, хомосексуалцима, трансродним особама, особама које живе са ХИВ-ом, особама с инвалидитетом и многим другима. Пројекат је имао значајну медијску пажњу и промоцију.

У оквиру пројекта Савета Европе „Борба против дискриминације на основу сексуалне оријентације и родног идентитета“, у Риги је у априлу 2013. одржан семинар о прикупљању података и истраживању о положају ЛГБТ особа, којем су присуствовали и представници Повереника за заштиту равноправности.

Повереник за заштиту равноправности и Правосудна академија, уз подршку Прогрес програма Европске уније и Мисије ОЕБС-а у Србији, промовисали су приручник „Судска грађанскоправна заштита од дискриминације“. Приручник представља материјал за обуку судија, која је уз помоћ Мисије ОЕБС-а у Србији настављена и у 2013. години.

У организацији ОЕБС-а и Форума ZFD, одржана је интернационална конференција с темом вршњачке медијације у Охриду. У оквиру панела који се бавио стратегијама смањења насиља у школама, представљен је посебан модел медијације у случајевима дискриминације који се спроводи у оквиру службе Повереника за заштиту равноправности Републике Србије.

Повереник за заштиту равноправности и Канцеларија за људска и мањинска права заједнички спроводе активности на подизању свести грађана Србије у борби против дискриминације, кроз пројекат „Спровођење антидискриминационе политике у Србији“ (ИПА 2011). У оквиру пројектних активности, Повереник је организовао специјализовану обуку „Медијација у случајевима дискриминације“, која је спроведена с циљем развоја медијације као начина поступања по притужбама због дискриминације, а 14 полазника из 10 градова у Србији стекло је знања и вештине за успешну примену овог модела. Најуспешнији полазници предложени су за јединствену Листу медијатора и медијаторки Повереника за заштиту равноправности, који ће учествовати у мирном решавању случајева дискриминације.

Институција Повереника за заштиту равноправности дала је подршку дискриминисаним особама и друштвеним групама у области спорта на 26. београдском маратону, уз мото „Равноправно до циља“.

5. Извршавање обавеза по закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја

Повереник за заштиту равноправности обезбеђује слободан приступ општим актима из своје надлежности, информацијама од јавног значаја и другим информацијама које омогућавају грађанима да буду упознати с радом Повереника. У том смислу Повереник обезбеђује слободан приступ информацијама извештавањем Народне скупштине посредством редовног годишњег извештаја, поступајући по захтевима за слободан приступ информацијама од јавног значаја, објављивањем Информатора о раду, објављивањем информација на интернет презентацији, одржавањем конференција за штампу и на друге одговарајуће начине.

Информатор о раду Повереника за заштиту равноправности први пут је објављен 29. децембра 2010, и од тада се његов садржај редовно ажурира и унапређује. Информатор је доступан на интернет презентацији Повереника за заштиту равноправности на адреси www.ravnopravnost.gov.rs.

Током 2013, Поверенику за заштиту равноправности поднето је 16 захтева за слободан приступ информацијама од јавног значаја, на које је одговорено у законском року. Грађани су поднели 11 захтева, док су се медији обраћали четири пута у вези с информацијама од јавног значаја. Један захтев је поднела организација цивилног друштва.

Повереник за заштиту равноправности извршио је упис девет збирки података о личности у Централни регистар евиденција. Наведени регистар је доступан на сајту Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности www.poverenik.rs.

6. Препоруке за сузбијање дискриминације и унапређење равноправности

У Редовном годишњем извештају за 2012. дато је 15 препорука чије би спровођење допринело ефикаснијем и делотворнијем спречавању и сузбијању дискриминације. Већина ових препорука била је садржана и у извештају за 2011. годину. У Закључку поводом разматрања Редовног годишњег извештаја Повереника за заштиту равноправности за 2012,¹ донетом 1. јула 2013, Народна скупштина констатовала је да је дужност свих државних органа и носилаца јавних овлашћења да поштују препоруке Повереника и доприносе спречавању свих облика и видова дискриминације. У Закључку је указано и на потребу да Влада и други државни органи унапреде сарадњу с Повереником у поступку припреме нацрта закона и других прописа који се тичу забране дискриминације.

У протеклој години препоруке Повереника које се односе на конкретне случајеве дискриминације углавном су спроведене. Међутим, као и ранијих година, препоруке садржане у Редовном годишњем извештају за 2012, као и препоруке општег карактера, које се односе на предузимање мера за сузбијање дискриминације и унапређење равноправности, само су делимично спроведене.

Делимично је спроведена препорука Повереника о доношењу националне стратегије за борбу против дискриминације. Наиме, у јуну 2013. усвојена је Стратегија превенције и заштите од дискриминације, којом је утврђена целовита и усклађена антидискриминациона политика државе у циљу сузбијања дискриминације, посебно према појединим осетљивим друштвеним групама, те интегрисања принципа равноправности и недискриминације у све области деловања институција система. Није, међутим, још увек донет Акциони план за спровођење стратегије, иако је 2011. Повереник препоручио да се ова два документа истовремено донесу, што је одложило спровођење Стратегије.

Известан напредак видљив је у области едукације носилаца правосудних и других јавних функција. Бројне едукације које су организовали Правосудна академија, Криминалистичко-полицијска академија и Министарство унутрашњих послова, омогућиле су да судије, јавни тужиоци и полицијски службеници унапреде ниво знања и разумевања појаве дискриминације и антидискриминационих прописа. Едукативни програми су реализовани и у оквиру Службе за управљање кадровима, али су они још увек ретки и спорадични.

У протеклој години законски је реформисана област образовања, усвајањем низа закона којима је успостављен правни оквир за развој инклузивног образовања и остваривање једнакости у приступу образовању. Поред стварања услова за изједначавање приступа образовању, законима је, као један од циљева образовања, прописано и развијање и поштовање расне, националне,

¹ „Службени гласник РС“, број 57/13.

културне, језичке, верске, родне и узрасне равноправности и толеранције, при чему је прописана дужност наставника и других лица запослених у школи да промовишу једнакост међу свим ученицима и да се активно супротстављају свим врстама дискриминације и насиља. Очекује се предузимање мера и активности које ће обезбедити имплементацију законских прописа.

У домену здравствене заштите донети су закони којима су на нов начин регулисани заштита права пацијената и смештај и задржавање лица с менталним сметњама у психијатријским установама. Овим законима изричито је прописан принцип недискриминације.

Закони којима треба да се реформише област јавног информисања још нису усвојени. Иако су релативно чести случајеви говора мржње који се шире посредством медија, изостаје адекватна и благовремена реакција регулаторних тела.

Закон о бесплатној правној помоћи још увек није усвојен, а понуђена решења нису задовољавајућа с аспекта остваривања једнаких могућности у приступу правди, што посебно штетно погађа особе из осетљивих и маргинализованих друштвених група, које су често изложене дискриминацији.

Узимајући у обзир раније дате препоруке, од којих је највећи број и даље актуелан, имајући у виду потребу обезбеђивања услова за имплементацију нових закона, на основу сазнања стечених у поступцима по притужбама и увида у кључне проблеме у остваривању и заштити равноправности, дајемо следеће препоруке.

1. Окончати рад на Акционом плану за спровођење Стратегије превенције и заштите од дискриминације, уз обезбеђивање довољно финансијских средстава за све планиране мере. Акционим планом утврдити мере за успостављање јединственог система прикупљања података о појави дискриминације и ефектима примене механизма заштите од дискриминације.
2. Благовремено приступити припреми стратешких докумената чије важење истиче 2015, као што су Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање равноправности полова (2009–2015), Национални план акције за децу (2004–2015), Национална стратегија за унапређивање положаја Рома, „Декада Рома 2005–2015“, Стратегија о старењу (2009–2015), Акциони план за спровођење Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом (2013–2015) и друге.
3. Интензивирати рад на спровођењу мера утврђених националним, покрајинским и локалним стратешким документима и акционим плановима, које треба да омогуће постизање пуне равноправности депривираних, рањивих и маргинализованих друштвених група: Рома, особа с инвалидитетом, старијих особа, избеглих и интерно расељених особа, сиромашних и других социјално угрожених особа, укључујући и децу и жене који припадају овим групама, како би се створили услови да ефективно уживају сва гарантована права, без било ког вида директне или

- индиректне дискриминације. У ове активности укључити представнике рањивих друштвених група.
4. Наставити рад на едукацији судија, јавних тужилаца, полицијских службеника и запослених у државној управи из области антидискриминационог права.
 5. Наставити рад на интегрисању родне перспективе у све одлуке и политике на националном, покрајинском и локалном нивоу; обезбедити доследну примену правила о родној анализи нацрта закона и других прописа и анализи њихових ефеката на жене и мушкарце.
 6. Предузети све потребне мере како би састав државних органа, органа локалне самоуправе и других органа јавне власти одговарао националном саставу становништва на њиховом подручју, повећањем броја запослених припадника националних мањина и њиховим школовањем и оспособљавањем за обављање послова.
 7. Ускладити правне прописе којима су уређени услови и поступак регистрације нетрадиционалних верских заједница с домаћим и међународним стандардима о равноправности цркава и верских заједница, како би се спречила посредна дискриминација ових верских заједница и самих верника.
 8. Без одлагања донети Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, ученика и трећег лица у установи образовања и васпитања и обезбедити све услове за његову примену.
 9. Креирати и реализовати едукативне програме намењене наставницима, васпитачима и другим лицима запосленим у школама како би били обучени за препознавање и спречавање дискриминације, промовисање једнакости међу ученицима, активно супротстављање свим врстама дискриминације и спровођење инклузивног образовања.
 10. Предузети мере како би се у наставне програме и наставне материјале интегрисале теме које развијају културу мира, толеранције, разумевања и уважавања различитости, родне равноправности и недискриминације. Из наставних материјала уклонити дискриминаторне садржаје и садржаје који подржавају стереотипе и предрасуде.
 11. Обезбедити једнаке могућности у приступу високом образовању младима из подзаступљених група, укључујући и особе с инвалидитетом, увођењем посебних мера и допуном стандарда за акредитацију високошколских установа у погледу приступачности простора, обезбеђивања асистивних технологија и одговарајућих сервиса за подршку студентима; иницирати усвајање интерних правила о начину поступања у случајевима дискриминације у високошколским установама.
 12. Креирати и реализовати едукативне програме намењене здравственим и другим радницима запосленим у здравственим установама, с циљем повећања нивоа знања и разумевања дискриминације и поштовања прописа

који је забрањују; у сличне едукативне програме укључити саветнике за заштиту права пацијената и чланове локалних савета за здравље, као и запослене у Републичком фонду за здравствено осигурање и филијалама Фонда.

13. Законски уредити област јавног информисања у складу с антидискриминационим прописима и обезбедити одговарајућу едукацију новинара у области антидискриминационог права. Обезбедити да носиоци јавног радиодифузног сервиса производе и емитују програме који својим садржајима омогућавају изражавање културног идентитета националних мањина и етничких група, укључујући и стварање услова да програме прате и на свом језику и писму. Обезбедити емитовање програма у формату прилагођеном особама с инвалидитетом.
14. Изједначити Републику Србију као послодавца за директне и индиректне буџетске кориснике са осталим послодавцима у погледу начина испуњавања обавезе запошљавања особа с инвалидитетом.
15. Уклонити из правних прописа све неадекватне и стигматизирајуће термине којима се означавају особе с инвалидитетом („слеп“, „глув“, „нем“, „хендикепирано лице“, „лице с посебним потребама“ и сл.) и заменити уједначеним и коректним терминима. У овом смислу допунити Јединствена методолошка правила за израду прописа („Службени гласник РС“, број 21/10).
16. Реформисати прописе о лишењу пословне способности у складу са савременим социјалним моделом инвалидности и међународним стандардима у овој области, како би се обезбедило да особе с инвалидитетом, уз одговарајућу подршку, на равноправној основи уживају сва гарантована права.
17. Ревидирати Стратегију о развоју и промоцији друштвено одговорног пословања (2010–2015), увођењем посебних мера које доприносе елиминисању социјалне искључености и дискриминације припадника рањивих група. Увести посебне мере којима би се обезбедило да послодавци спроводе принцип једнаких могућности и недискриминације у раду и запошљавању.
18. Усвојити Закон о бесплатној правној помоћи, који ће обезбедити делотворан приступ правди, без дискриминације по било ком основу, укључујући и приступ правди жртвама дискриминације.
19. Предузети све потребне мере с циљем уклањања безбедносних претњи и стварања услова за несметано одржавање Параде поноса 2014. године. Донети прописе којима се омогућава регистрација истополних парова и регулишу дејства, правне последице и начин престанка регистрованих партнерства, у складу с препорукама Савета Европе.
20. Обезбедити адекватан пословни простор за рад стручне службе Повереника за заштиту равноправности.

